E. W. Dkhar

Ki Khana Nongtymmen Na ki Sawlyer Ka Ri Khasi

Book - II

(Ia ka hok long trai la tyngkai)

1998

La shon ia kane ka kot da ka jingiarap ka Arts & Culture
Government of Meghalaya

E. W. Dkhar

Ki

Khana Nongtymmen Na ki Sawlyer

Ka Ri Khasi

Book - II

(la ka hok long trai la tyngkai)

1998

La shon ia kane ka kot da ka jingiarap ka Arts & Culture
Government of Meghalaya

SHIKYNTIEN

Ka pynkmen ia ka dohnud jong nga haba ki nongpule ki kren iaroh ia ki khana Nongtymmen ba la paw ha ka Book I bad kane ka ai mynsiem ba ngan nang iaid sha khmat ban pynmih pyrthei sa ka Book II kaba don ki khana kiba lehse ki don la ka jong ka dor. Haba nga iaid lyngba kane ka khlaw ba itynnad jong ki Koni, ki khanatang, ki puriskam bad ki purinam, ki bret ia nga sha kito ki sngi jong ka jinglong khynnah mynba ngi ia shong khroi shipara sawdong i Mei ne i Padeng ne i Meiduh ban pynshah shkor ia ki khanatang, ki koni bad ki puriskam kiba tuid kum ka um ba jai jai na thlong ki jingmut jingpyrkhat jong ki.

Ka them Ri War kaba ioh ban ring bad pynhiar mynsiem nyngkong ia ka thoh ka pule bad kaba ki khun jong ka ki la loh ban ngam ia ka dkhar ka lyngkien naduh ka khadhynriew spah snem ; ka tyngkhap ha shadem jong ka ia ki jingtip kiba kham kyrpang kiba ngam artatien kin long ka jingkyrkhu bah ia ka ri bad ka jaitbynriew ha kaba pynroi ia ka khan ka pyrkhat bad ha kaba pyniar la ki thapniang jong ka literashor. Lehse kane ka dei ka daw bah balei ba ki koni, ki khanatang bad ki khana nongtymmen ki don ka jingiangiem ne ia syriem bad kiwei pat ki jaitbynriew ha ki rukom pyrkhat ne saindur kiba phalang ia ki jingmad, jingiashem, jingshem phang, jingtipthuh bad jingstad jingslan ha ki kynthem ka jingim.

Namarkata, ki Koni bad ki Khana Nongtymmen kim dei ki pait barit. Ki don la ka bor ban khun wandur ne pynphngain ia kano kano ka jait-bynriew naba ha syrtap jong ki la burieh ia ka jingstad bad jingsian mynsiem kaba pynphngain khrek ia ka longbriew manbriew sha ka hiamdein hiam-khmat. Ha krung ki khanatang bad ki koni ki shong syrtap ki jingstad mynsiem bad tang kita kiba Jngi ha ki thwei jong ki ki sngewthuh ia ka dor jong ki.

Nga da kyrmen ba kane ka thup ba-ar kan long ka jingtngen mynsiem ia kiba bun bad kan pynskuin ia ki nongwad par jingstad ban ngam shuh shuh sha ki iynter bad ki pyngkiang jong ka ri bad ka jaitbynriew ban khynra na kpep ki por ia ki hara jingstad u barim kiba sah shrah ha ki sawdong pud ka ri.

Nongthoh

KI KHUNG

I

Haba don ka mon

Ha ki sngi jong U Ben U Khrang, U Khang U Saei; la im uwei u briew uba kyrteng U Anai, u briew uba stad bad shemphang haduh katta katta. La phrang ia ka jingim jongu lyngba ka um bad ka ding jong ki jingjynjar bad jingkyrduh. U thung ki brisoh brikwai da kaba bam da ki kyrsew ki wangphot bad ki shyieng sohphan. Pynban kine ki jingeh kim lah ban pynshroin ia ki shyieng ka jingmut jingpyrkhat jongu lymne pynrit mynsiem ia u. U bukhir u khapnap bad u trei shitom haduh ba ula lah ban pynieng san tylli ki brisoh ki brikwai kiba heh, baplung bad ba seisoh. Ba kumta, ha ki sngi ka jinglong Rangbah u long u briew uba suk, ba kmen bad ba dap babiang pahuh pahai. Ki dkhar ki Lyngkien kiba wan ha hat Phali ki ieit ki burom namar ka jingstad jingshemphang jong u wat la um nang ban thoh ban pule kum kito kiba la pule ha ki skul Brahmin.

U Anai u don laingut ki khun – U Bon, U Jit bad Ka Siarmon. Baroh laingut ki long kiba smat ba sting bad ba donakor kiba ia ieit thep mynsiem shipara. Kumba ka long bad U Anai Ka Thumon, ki kmie ki kpa jong ki, kumjuh ruh ka long bad U Bon U Jit; ki ieit thep mynsiem ia la ka para, namar tang ma ka ka ban pynsah ia u symbai u rnai jong ka iing ka sem.

Wat la katta ki don ka jingieit, U Anai kum u kpa um lah satia ban shaniah ia ka pyrthei bad ki jingkylla jongka, kaba iai pynbaji bad pynkylla khongpong khongdeh ia ki iing ki sem, khamtam lei lei haba la khyllait ka khmat ki kmie ki kpa bad ba ki la don la ki iing ki sem. Ka wit ka wa bad ka thut ka mong kan don hi haei re. Khamtam lei lei hadien ba Ka Thumon ka la iap, u dem synia bad sngi ban pyrkhat shaphang ka lawei la ki jong ki khun. Khatduh u kut jingmut ban tih kawei ka krem hamar pyrshah ka jingthiah jongu bad u buh hangta lai tylli ki khiew muni ba la tei lai pateng uwei halor uwei pat. Nangta u tep ia ki hapoh khyndew.

Ynda u la sngewthuh ba ki sngi jong ka jingim jong u ki la jan, u la khot ia la ki khun. U sneng u kraw bad u kyrkhu kyrdoh ia ki bad u ban jur ba ki dei ban im ha ka jingsuk jingsain shipara, u ong, "Khun, phi iohi da la ki jong ki khmat ba nga la khrew bad tymmen bad ki sngi jong ka jingim jong nga ki la jan. Hynrei nalor kiei kiei kiba nga la ai haphi, nga don sa katto katne ki mar ba kordor kiba nga u kpa nga la pyniabynta hapdeng jongphi katkum ka mon jingshemphang jongnga khnang ba ka lawei jongphi kan long kaba suk bad ba palei. Katba phi dang trei smat bad pynroi ia la ki kamai, phim donkam ei ei ban dukha. Hynrei ynda ka khmat jong nga ka la khlait nga t p phin don la ki iing ki sem, ki khun ki kti bad phin ia shong ia sah kyrpang kyrpang ha la ki jong ki jong ki trep ki skum. Kum u briew uba shemphang bad ba iohi jngai nga la pyniabynta la ki jingdon jingem jongnga barøh bad

buh ka riti baneh ba kyntang haphi pateng la pateng. Ynda ngam don shuh tih ia kane ka krem bad phin lap ia kata ka mon jongnga bad jong ka kmie jongphi ba la batai ha ki laitylli ki khlew muni."

Baroh ki ia mynjur bad ki kyrkhu kyrdoh ia la u kpa ba un im shongprah shongshang ban bthah ban bujai bad ban pynshit pynshngaiñ ia ki. La ong ba U Anai u im tymmen haduh ba un da iohi ba baroh laingut ki la ioh la ki iing ki sem bad ki khun ki kti. Ka jingieit bad jingkmen ka suhsieng lynter ha ki iing jongki khamtam eh ha ka jingiadei shipara. U Anai u iap noh bad ki khun ki pyndep ia ka phur ka siang, ka lehniam lehrukom baroh kumba dei ka rukom ka dustur.

Tang shu kyndit-lai-ia, ka sdang ka jingiapher jingmut ha ka liang ka peisa peilaiñ bad ka pynlut pynsep ha ka thang ka ring bad ka ai dohtam doh kyndang. Kane ka sdang nyngkong na ki poikha. Nangta pat ka pur sha ki khun ki pyrsa Kitei ki jingjia ki la pynkthang eh ia kine ki laingut shipara bad mynta kim tip shuh kumno ban tem ia kane ka ding kaba klang.

Baroh laingut ki shong jar jar ban pyrkhat kumno ban sop-spaiñ ia kine baroh. Khliak ki kynmaw ia ki kyntien khatduh jong U kpa. Joit ki ieng bad ki leit ban tih ia kata ka krem ha khrum jingthiah jong u kpa. Ynda ki la tih ki lap ia kita ki laitylli ki khiew muni. Ha u khiew banyngkong ki lap arsong ka khyndew, kawei kaba heh bad kawei kaba khamrit. Ha u khiew u baar ki lap shisong ka khyndew

kaba iaryngkat bad ka song heh ha u khiew u banyngkong. Ha u khiew u balai pat ki lap arsong ki khyndew kum ha u khiew uba nyngkong, katto katne ki sbai bad ki tiar iing. Kane ka jingshem ka la pynshaiong ngaiñ ia ki baroh laingut bad kim nangshuh kumno ban batai. "I Pa I mut aiu mo da kane ?" ki ia kylli para ma ki : bad katba ki nangpyrkhat katta ka nang pyndumbuit ia ki. Da kawei ka jingmut ki rai ban leit kylli pyrthew bad wad jingshai noh na ki riewtymmen riewsan kiba don ha ka hima.

La bna ba ha Pyrkewdewsaw u don uwei u riewtymmen uba kyrteng U Rupe, u briew uba stad bad shemphang hadun katta katta. U Bon bad U Jit ryngkat ka jingmynjur lem ka para, ki leit sha Pyrkewdewsaw ban swar ban tohkit bad wad jingshai na une u tymmen halor kane ka umdum khyllah kaba u kpa ula buh ha khmat jongki. Tang shu poi ki iathuh bin nasdang ha kut, katba u Rupe u bat la u tangduma bad u puson ia ki jingiathuh jongki baroh. Ynda u Bon ula kut, u buh ia u Tangduma bad u sdang ban batai : "Khun, nga tip ba u kpa jong phi u long u briew uba stad bad ba shemphang. U lohi peiba ia ki rta bad ki por bad kumjuh ruh ia ka dohnud kaba don ha ngen kaba lah ban kylla ryngkat ki jingkylla jong ka por. Kine ki lai tylli ki khiew muni ki don lai jingmut bad lai jingbthah ia phi ki khun. Ha baroh lai tylli phi lap lai song ki khyndew kiba ia ryngkat ka jingheh, bad kata ka mut kumne : ia ki bri ki khyndew baroh dei ban iasam mar iaryngkat hapdeng jongphi ki khun. Katba ha u khiew uba nyngkong bad uba lai ki don

sa shisong shisong ki khyndew kiba kham rit; kaba mut ba u hymmen rangbah u ieng kum u kpa bad u nongsaid jong ka iing ka sem: ba kumta u dei ban ioh ka Ri Nongsait kum ka jingpynkhlaiñ ia ki tyrpeng jong u ban kit ban bah ia la ka iing ka kpoh na ka eh ka kher baroh Ka khyndew ha u khiew Muni uba lai pat ka mut kumne: ka kynthei kaba long ka kur, ka dei ka nongri ka nongdup, ka nongkynshew ka nongkyndiap bad ka nongpynmih ia u symbai u thning. Nâmarkata, ka dei ban ioh ka Ri-iing khnang ba ka lah ban kyrda ia u hymmen u para uba hap ha ka lanot ka shipa. Lada ym don kane, u poikha u lah ban kdew kti ba hana ka bsa ka pynbiang ia la ki hymmen ki para na ka kamai jong u. Ki sbai bad ki tiar - iing ki tiar-sem pat kiba phi lap ha u khiew uba lai ki iathuh shynna ba ki tiar-iing ki tiar - sem bad ka spah ka hajar ba kynshew ki kmie ki kpa ki dei ki jong ka Kur. Khun, kane ka dei ka jingkwah jong u Kpa jongphi bad da kynmaw ba ka khwan ka dhon, ka bishni ka pihuiñ bad ka klun lade ka dei ka pap."

U Bon bad U Jit mynta ki shemphang kaei ka jingkwah jong u kpa jongki. Da kaba khublei shihajar nguh ki wanphai sha shnong ban iathuh ha la ka para. Da ka jingkmen baroh laingut ki pyndep thik ia kaei kaba U Kpa jongki u kwah, Shen sheñ ka jingsuk jingsaiñ ka wanphai pat ha ka iing ka sem jongki: bad kane ka rukom ka kylla long ka riti pateng la pateng ha ri War.

II

Ka Rai blei

Ha ki sngi jong U Bosansnakon, u khla wait jong ka Hima Shella, la im sanngut ki nongrep ha Lyngkien-u-iap kiba leit shyrti lyngkha ha Ri Ka Sya. Namar ba ym ju don ka ainong a.sngi ha kito ki sngi, ki briew ki ju ia romsngi uwei bad uwei pat. Da kane ka rukom ki bri ki bsah ki khuid ki suba bad ym ju sah khymbat. Baroh ki im pahuh pahai ha la ka rep ka riang bad ki trei ki ktah da kaba khuid ba palei jingmut. Barabor ka por Lyiur ka long ka por kaba rusha kam haduh katta katta la, ha ka thung ka tep ne ka mait ka thlew. Kumta kine ki sanngut kiba ia ieit paralok thep mynsiem ki ju ia leit lang kylliang kylliang.

Ha kawei ka sngi kine ki san ngut ba ki iohi ba ka bneng ka phlaw bad u slap u rang ; ki leit ban ia thiew lyngkha ha Ri Ka Sya. Ki trei minot thop baroh shisngi haduh ban da nohphai sngi. Na. mar ba ki la sngewthngan ki wan baroh sanngut ban shongthait bad bam jasong ha trai jong u dieng Sohmenir shrieh uba ieng harud lyngkha. Ynda ki la dep bam kwai dih duma, ki ieng sa shithait ban pyndep ia ka phang kaba dangsah shuwa ba ka sngi kan sep. Hamar sa kumba ar rynieng sngi ne kynsan kynsan ka khih ka eriong erngit bad ka pyrthei mariang ka tap da ka jingdum tliw ryngkat u phria u slap

uba jur. Ba kumta baroh sanngut ki leit rieh hapoh uta u diengsohmanir shrieh ryngkat ki sla kait ha ki kti ban iada na u slap. Tang shu poi ha trai jong utei u dieng u pyrthat bad ka leilieh ki tied kynsan jraiñ-raiñ-raiñ kum ban thlieh ia uta u dieng ha uba ki rieh. Katba nang s'em katta u nangjur haduh baroh sanngut kim don syrngiew syrnget shuh. Ban shong ruh ym long, ban leitphai ruh ym long namar bajur than u slap bad ka lyer, ba kumta ki ia kyndong iaiap ha trai jong uta u diengsohmanir shrieh. "Imat don ktiar na ha une u dieng," la ong uwei napdeng jongki," lym kumta balei u pyrthat un swait shi swait tang ha kane ka jaka," la pynkut uta u nongkren. "Em," ong sa uwei pat," imat ka don kaei re kaei ka daw sniew ha uwei napdeng jongngi, bad lymda ngi pynkhuid ia kane, u pyrthat u lah ban pom pyniap lang ia ngi baroh."

"Haba kumta ngin ialeh kumno? kylli lyngngoh uwei pat. "Kata keiñ kaba eh," ban ktien Isa uwei pat, "phim tip ba u pyrthat u long kum u nongrah khubor jong ka jingiap ! Nga ngeit skhem dei ban don uwei napdeng jongngi uba dei ban iap, ym baroh."

Kita ki lok ruh kiba sngap ia ka jingkren jong u, ki ruh ki sngew iahap jingmut. 'Lada ka long tang na ka bynta uwei, te balei ngin ia jynjar lang tang namar jongu !" la pynbud uwei pat, "hynrei kumno pat ngin tip u dei uei uta ?"

"Kane keiñ kaba la pynlong ia nga ban puson sani bha naduh hynne," ong sa uwei pat, "bad

mynta nga lap ka buit kumno ban lap ia uta uba u pyrthat u kwah, kata, lada baroh phi ia mynjur."

"Ym ia mynjur balei lada ka long kaba shong-nia," pynbud kita kiwei pat. Mar ha kata ka por u pyrthat u tied jraiñ-raiñ-raiñ ryngkat ka jingtbeh khlek khlek ka leilieh. I kumba ka wad aiu re. "Sei kloi ia kata ka buit," ong uwei napdeng jongki. "La-da phi ia mynjur shisha bad ba phi da ia sngew-thuh ba ka jingiap ka ap tang ia uwei napdeng jong ngi, sngap baroh ia kane. Phi iohi em hangtai ha-rud lyngkha ia utai u dieng Sohlwa," baroh ki ia kohnguh khlieh. "Ban shem uei uta napdeng jong-ngi, to ngin ia mareh uwei hadien uwei ban ktah ia u bad sa wanphai pat ha trai jong une u dieng uba ngi ia shong Uno uno uba dei ban iap shi-syndon u pyrthat un trei ia ka kam katba u dang mareh." Te mano keiñ ban mareh nyngkong? uta kylli ia ki. "Ma phi keiñ uba ai ia kane ka jingmut," kem ktien kita ki sawngut, "uba dei ban leh nyng-kong."

U bapli u hap ban kohnguh ia kaei kaba baroh ki ia ban. Ki kjat jong u ki shu jem weh khyrweh. La katta ruh u pyniaw triang. U mareh lyngba kata ka lyngkha bad u ktah ia uta u dieng Sohlwa bad wanphai shapoh u diengsohmanir shrieh khlem jia ei ei ruh em. Nangta bud sa uba ar, balai bad ba saw ter - ter khlem jia ei ei ruh em, katba u pyr-that pat u kyrhuh kum ban bam bad ka leilieh khlek shi khlek kum ban thang lut ia ka pyrthei baroh kawei. Baroh sawngut ki sngew lait mynsiem ba mynta ki

tipshai ba ka jingiap kam dei ka jong ki bad ki shong dih duma da kaba kmen hangta ha trai dieng.

U basan pat u kiuh na khlleh ha kjat bad u shu tlot rynieng rynieng namar mynta u sngewthuh shai ba ka jingiap ka wad ia u. "Mareh kloi," kynteit kita ki lok jong u: katba ka leilieh ka thaba khlek shi khlek i kumba ka ap sa tang ia u.

"Kloi kloi, leh kumba ngi la ia kut," kynteit kita kiwei, "lym kumta ngin kynjat ia me shapoh." "Map lok," khroh sngewsih uta uba san, "nga tip skhem ba ka jingiap kumne kan shaw ia nga. Phim sngew synei ia ki khun ka lok jong nga ?"

"Em, ka bymlah long, ka kular ka dei ka kular," ki ia hala baroh baroh. "Me pyrkhat ba tang na ka bynta jong me, ngi baroh ngin iap lang!" kila dumok. U bapli um banse ban leh, katba kita ki sawngut ki nang ia peit kumno u pyrthat un thlieh ia u. U jam suki jai ha ki ummat bad shuwa ba un poi ha u diengsohlwa, jrain-rain-rain tied u pyrthat bad ha ka jingtieng kram u kyllon ha madan. Ynda ula kyndit bynriew u lohi pynban ba uta u diengsohmanir shrieh um don shuh bad kine ki lok jong u baroh sawngut ki tniah lyngkrang ha madan.

Shiphang u long kumba bleit bad um nangkhih nangkren. Mynta um sngewthuh shuh ka mut aiu kane. Suki suki u pei ba pleng ka raibriew ka pher na ka raiblei. U wanphai sha la ling u briew uba khia jingmut bad ba kham shemphang ban ia kaba u ju long mynshuwa.

III Ki Sakhi

Ha ki snqi jong U Mihsnge Duwakdar, la im uwei u briew ha Nongbah Phali uba kyrteng U Skot. U long u briew uba riewspah bad ba don bun ki shakri shakor, ki brisoh brikwai bad ki lyngkha ki hali; kiba u ioh kum ka nongtymmen namar ba u long u khun marwei. Ka iing jong u ka long kaba heh bad ba itynnad ha Phali, harud jong ka Bakra Shella. Ia ka spah jong u la bna nam kylleng wat shaduh ri dkhar ri lyngklen. Ki kmie ki kpa jongu kila iap noh naduh ba u dang anabalit. Nangta ka kmie san kaba ri kaba surrar ia u ruh ka iap noh mynba u dang samla balit. Te, namar ba u long u khun marwei la pynshongkurim noh ia u mynba u dang khathynriew snem karta bad hadien arsnem u loh iwei i khun kynthei.

Kumba ka pyrthei ka lai kylla rong kumjuh ruh ka long bad ka jingim u briew. Katno kata ka spah ka hajar kan neh kan shan haba phum phum phem phem u im khlem trei khlem ktah bad khlem pynroi pynpar ia ka! Nalor kata ki brisoh brikwai baroh ha Sarang bad Kalatek kiba long ka umbuin ki shah lymbub baroh ha kata ka Umsawphadri. Katno eh kita ki brisoh kiba u don ha ri jrong kin kyrshan ia u ! Khatduh u hap ban plie ia ka khuiñ bad khura la kawei pa kawei ka synduk buh peisa u kpa.

La katta ruh kata ka jinglong lutphut kam kynriah hi na u. U im hi kumba u ju im bad u leh sahuh hi kumba u ju leh khlem da patiaw ia ka jingkren jingpyni lem jong ka tnga.

Ha kawei ka step u shem ba ki pelsa baroh na khuiñ kila lut : sah satang ki ksiar kl ksah, kl jingdeng kl jingkhien bad kl riam shad kynthei shynrang kiba shongdor bun hajar tyngka. Hynrel ban die ia ki pat ka leng kaei kael ka kam kaba jah burom bad ba pynpohia ia ka maiñ ka rynieng. Ban bynda lei lei ia ki bri ki khyndew ka long ka kam kaba pohjait tam kaba uno uno u briew ha ri War u lah ban leh ha kito ki por. Ba kumta u shong marwei ha trai ka jri harud wah bad u pyrkhat sngewsynei eh ia la ka apot sepsngi. "La-da ngan leit pan ram na shnong, ka pyrthei kan rkhie bein ia nga. La ym leit ruh, nga la poi ha ka syngit khait." U trud la ka khlieh bad um tip shuh kumno yn leh. Khatduh u kynmaw ia U Bonai na Pyrkewdewsaw, u briew uba hok, ba shida jing-long bad ba riewspah. Barabor u ju ia kynduh ia u ha Hat Phali ne ha Durbar Hima. U Bonai pat wat la u i shida u don pat shikpoh ka buit kham-tam ha ka liang airam aishah. Niar eh kiba u airam kiba nud ban nym wan siew shuh namar u don shibun ki buit kumno ban pynsiew la ki. Ia kata U Skot um tip satla namar ba um ju mlien shim ram shim shah.

Ha kawei ka step u Skot um banse shuh ban ryngkang ia ka Bakra bad kiew sha Pyrkewdawsaw ban la kynduh la u Bonal. Bna bok ha kata ka sngi u Bonal um shym leit bri namar ba u sngew-ñiun ka met. Tang shu iohi ia U Skot ba u wan sha ling jongu, ka jabieng U Bonal ka la shad sha

Jngal : ka daw ka long ba u tip ba U Bonai um ju leit shano shano ruh lait tang ha Hat Phali ryngkat ka boh khalla khroiñ artdong bad ka sopti jynsur budam ksiar. Na jngal u la sma ba dei ban don ei ei kaba pher, lym kumta U Skot un nym wan kiew tyngkong sha iing jong u.

Hadien ba la ia shongkai bad saitihma ia kane la katai baroh, U Bonai um lah khlem da kylli balei u da wan khnang sha iing jong u. U Skot ruh da kaba leh khia thew u la jubab, "Nga wan khnang shaphi tang namar kawei ka kam kaba rit, bad kata ka long ba nga donkam kyrkieh Shispah tyngka; ngan da siew da ka sut kumoa phi ju leh lem ia ki para baroh. Nga kular ban siew dep noh hi ia ka ha une u Tlang u ban wan tang shu dep kheit soh kheit kwai," pynkut U Skot. "Em phi bah Skot" kem ktien U Bonai, "ban shim sut eh na phi u lok te ngam sngewdei phi. Ngan shu ai kum ka kylliang jait ba phi ong ban siew noh ha une u Tlang u ban wan." U Bonrai u thoh ka dulil shim kylliang bad u phah soi sakhi de arngut, katkum ka dustur. U Skot ula kmen haduh katta katta bad hadien ba la dep dihduma bam kwai u wanphai noh sha la shnong da kaba kmen, u da mut sniew ruh ba un shu leh klet bad ban nym siew shuh ia ka.

U Bonai ula ap shitlang ruh em artlang ruh em, I kumba u Skot u la leh klet pynban. Ha kawei ka sngi u leit bak bak sha iing U Skot bad u lap ba u dang ia shongkai bad ki para rangbah na Muştoh bad Shella. Beit beit U Bonrai u rung ha

kamra bad u kylli ia U Skot balei ba um siew shuh ia ka peisa kaba u la shim na u. Kane ka jingkren jong u Bonrai kala pynlehrain khait ia U Skot hakhmat kita ki rangbah ki bym ju pyrkhat satia ba u briew uba kum u Skot un dang leit shimram na u Bonrai bad nalor nangta ruh um siew shuh ia ka. U Skot u buhrieh ia la ka jingsngew katba hapoh dohnud pat u at khui. "Ngan sa peitkai ia une u shalaki. Lah ma u ne lah ma nga." Mar mar kumta hi u ong ia U Bonrai da ka ktien kaba jem, "Namar ba ngi dang ia bun kam mynta ka sngi ngan sa siew dep noh ia rat kato ha kine hi ki sngi. Phin wan Hat Phali hi em ?" ula kylli. "Man ka sngi hi kein," jubab u Bonrai. "Te haba phi ong kumta, ngin sa ia kynduh kein," pynkut u Skot bad u Bonrai ruh u mih noh artad.

Hapoh dohnud U Skot u at hi khui. U ap tang ia ka por bad ka kabu kumno ban pynhiar kput ia U Bonrai bad ban nym siew shuh ia katei ka ram. Ha kawei ka sngi katba u dang shongkai weibriew ha lynniar u iohi liak ba U Bonrai u hiar arsut sha Sheila tang weibriew ban leit wad, ba-ram, babura na ki katto katne ki nong Sheila. "Kane ka long ka kabu," u kren weibriew weibriew ha la mynsiem, "mynta ka sngi ngan pjiar ia u ha Mawsaw ne ha Sohmanir." Wut u khreh bad bran u buddien ia u ryngkat ka waitbnoh ba nep har-har. Tang shu ia kynduh haneng Mawsaw jrain u byrthen ryngkat ka wait ha ka kti. "Khun ka pohjait katne em me pynleh rain ia nga; mynta ka sngi men nym lait

na ka ktl jong nga wat lada me phan da u blang ruh." Rem ka jingsuhjer ka kiew ha ka met u Bonrai. Hynrei la katta ruh triang u bat ia la ka jingtipbriew bad da ka khmat kaba jem u phai sha U Skot u ong, "Dihep, nga la tip lypa ia kaei kaba phin leh. Namar kata, shuwa ba ngan mih na ling nga la dep bthah ha ka lok bad ki khun ba lada jia ei ei kaba sniew ia nga ha lynti, nishan beit la u Skot Nongbah ha ki Duwakdar da kaba pynleng sakhi da ka dolil shimram jong u kaba um shym slew shuh katkum ka kular."

Kane ka jingong U Bonrai kala pynshaiong ngain la U Skot. Hynrei la katta ruh u byrngem hi thain thain. "Me wat kren muktiar hakhmat jong nga ioh nga phler la me." "Lada phim ngeit la kaba nga ong," kem ktien U Bonrai, "pyniap ia nga bad phin sa iohi ba ki briew ki duwakdar kum ki khiewkhain kin boi ha ling jong phi."

U Skot u dum kaba mut haba U Bonrai u kren shlur triang. "Ioh ula bthah shisha kumta ei ba u sa wan khnang weibriew haduh hangne," pyrkhat jylliew U Skot. La katta ruh u pyneh ia-lap "Men leh kumno bad kato ka kylliang ba nga la shim ? " kylli U Skot. Hangta u sngewthuh bad u kynmaw ia ka jingsneng ki tymmen,–haba ka bor ka duh, ka bult ka dei ban ieng. Mynta ka bor ka la shroin bad da ka bult pat u dei ban pyllait im ia lade. "Dihep, map la nga ba nga la kum pynjah burom la phi ha ka jingdom ha khmat jong ki lok bad na ka bynta kata, nga kloi ban siew ka dor kaba

rem. To ai ba kato ka jingpynjah burom jong nga kan ia khait noh bad ka shispah tyngka, phin pdiang em ?"

"Nga ia spel lut ia ki buit jong me. Hadien nangta men sa leit mudui ha Kashari em bad men ong ba U Skot u pynkhein kular khlem siew shuh ia ka kylliang ba ma ai," buh jingkylli u Skot. "la kata soiti ngan nym leh. Ngan thoh ha phi ia ka rosit ba nga la ioh pdiang lut ia ki peisa na phi" "Lada me da kren hok shisha haduh katta, thoh klol mynta ia ka rosit," byrthen U Skot. "la ka kot sada bad U Khulom ruh nga ladep rah lypa namar ba nga la tip ba kan long kumne. Hynrei phi dei ban kynmaw pat Bah Skot ba ka rosit iasiew iatda khlem ki sakhi satar ka long kaba lap em: kata, dei ka riti synshar jong ngi. Donkam ban don arngut ki sakhi."

"la kata ngam khuslai," ong U Skot, "ngan leh aiu kita ki sakhi! nga donkam tang ka rosit bala siew dep. "Hynrei ka long beain pat Bah Skot khlem sakhi satar." Kumta, da kaba leh shida u kren jem jai bad khatduh u ong, "Nga la loh ka buit. Ngi don hangne U Dieng Sohlwa bad U Diengsohpieng. Baroh ki tip bad ithuh ia ki. Te balei ngim pynlong ia ki ki sakhi khnang ban biang ka ain," U Skot u liatlor ha kine ki kyntien stad jong U Bonai bad u kohnguh ba u diengsohpieng bad u diengsohlwa kin long ki sakhi jong ki. U Skot u iahap jingmut bad kata ka jingpyni nia U Bonai. Mar kumta U Skot u shim ia ka rosit bad u wan sha la shnong da kaba kmen.

U Bonai pat tang shu poi ha Shella beit beit u leit ijar ha Kashari ki Duwakdar ba ha ka jingbyrngem ban pyniap la pynbor ia u ban thoh ka rosit hapoh khlaw bad ai sakhi ia U Sohpieng bad ka Sohlwa. Ki Duwakdar kloi lan ki phah ia U Skot lyngba U Khuslul (Peon) ban wan hajir ha Kashari ha ka sngi bad por ba la buh.

Khlem phohsniew ei ei. U Skot u leit hajir ha Kashari ki Duwakdar ha Shella. La lum ki paidbah paitsan ban sngap ia kata ka Mokotduma kumno ki Duwakdar ki bishar. Ka jingswar bad jingtohkit ka sdang :—

"Skot," ong U Mihsnge Duwakdar, "phi long u briew uba donburom bad bariewspah, ia kata baroh ka hima ka tip. Hato ka long kaba shisha ba phi shim kylliang Rs 100/- tyngka na U Bonai bad khlem siew shuh ia ka? "Hoid Duwakdar nga la shim kylliang shisha." jubab U Skot. "Phi la siew dep de ia ka ym dei?" la kylli biang U Mihsnge. "Hoid Duwakdar badonburom bad nga don ruh hangne ka rosit," la jubab U Skot. "Hato phi don sakhi satar pat ban pynsabut ba phi la siewdep shisha ia ki tyngka baroh kiba phi la shim kylliang?" ban ktien biang U Mihsnge. "Hoid Duwakdar badonburom," jubab U Skot. "Haba kumta, phi lah ma ban iathuh ia ngi khnang ba ngi lah ban khot la ki, ki dei kiei?" "Ka Sohlwa bad U Dieng sohpieng," jubab u Skot. "Haba kumta, halor kano ka nongrim bala pynlong ia phi ban shim sakhi da ki dieng?" ban ktien shuh U Mihsnge. "Ia thuh ia ngi da kaba hok, balei phi iathoh rosit ha ka jaka bym don briew?"

U Skot u thangiong ngaiñ bad mynta u sngewthuh ba ula ngat ha ka jingriam U Bonrai. Ki Duwakdar ki rai ban teh ia u laisngi laimiet ha trai ka Diengsohlwa bad U Diengsohpieng bad lada u pynthut ban siew dep ia ka pisa baroh kaba u la shim na U Bonrai hapoh shi phew sngi, ka Kashari kan lilam ia ki bri ki khyndew jongu baroh ban buria ia kaba ula shim. U Bonrai u wanphai sha la shnong da kaba kmen, bad shuwa ba un mih na Kashari ki Duwakdar u kren artad ia kine ki kyntien ha U Skot, "Uno uno uba tih liewlep ia kiwei, un ngat ia lade khlem pep ha la ka liewlep."

———

IV. Ka Panblei

U Donkha na Mustoh u long u briew uba kordit sat wat la u shong halor ka spah ka hajar bad sawdong ki b'isoh brlkwai. U bukhir u khapnap bad u bam tang ban im da ki shyieng sohphan bad ka tungtap ha ka por lyiur. Ha ka por Tlang pat u bam da ki snep sohkwit, ki shriew ki phan, ki soh hap soh kyntait bad ki wangkhlaw. Ka khuiñ jong u pat ka dap da ki khaw hola hola bad ki khiew muni ki shlei da ki tyngka pliah tyngka rupa. Nalor kine u don san luta ka ksiar bad arphew luta ka rupa. Baroh ki para shnong para thaw ki lyngngoh lyngngaiñ balei pat ba u bukhir u khapnap haduh katne katne. La ong ba wat ia u tangduma ruh um ju buh haba iohi briew namar u tleng ioh ki lok ki jor kiba wankai waniaid ki pan duma. Ban loh dih duma ei u sha'it leitkai sha iing ki para lok para marjan. Haba u leit ha hat ha iew u thied da ki dohtam doh kyntait ne da ki dohkha pyut ne da ki shyieng doh ban wan phon wan syrwa ha ling.

Ka tnga jong u ka sngewrem bad sngewdiaw shikatdei eh ia kane ka jingdukhi lalot spah palat jong u tnga jong ka. Hynrei la ka pyrshang ban kren kumno kumno ruh um patiaw; u dom u dumok pynban bad u ai la ki daw ki bym shong sbai ei ei ruh em. Namar ba ka sngewrem eh ia kane ka jingleh jong u, kam ju shah shuh ia u ban leit iew leit hat. Ka leit die leit thied da lade bad tang la ka peisa kaba tam ka pynphai ha u ba un kynshew ha khuiñ.

U Donkha u don kawei ka khun kynthei kaba bhabriew bad kaba kyntiak kyntak haduh katta katta. Wat la bun ki nongswar nongkylli, u Donkha um mon satia ban pynshong kurim ia ka, namar u pyrkhat ba ka jingpyniathoh shongkurim ha kine ki sngi kan ktah jur ia ka jinglut jingsep. Khatduh ka tnga jong u kam lah kan shuh : "Kpa, ka por jong ka ka la biang ban ioh la ka iing ka sem, bad shisyndon phi dei ban pynshongkurim ia ka; lym kumta ngam banse ngan khot ia ki kur," ka la byrngem. Tang shu bna ia ki kur, U Donkha u pynhiar mynsiem jlan bad um banse ban pynjem. "Tang ba," u ong, "phim bit ban pynlut phut palat ha ka khawai ka dawai."

Hadien shisnem, Ka Bonnam, ka khun U Donkha bad ka Suna, ka kha iwei i khun shynrang. Ki kur ki kha baroh arliang ki la kmen la sngewtynnad namar ka long ka bok ka burom ban ioh khun shynrang nyngkong: u ban peit bad bahkhala ia ka eh ka kher, ka shon ka thar jong ka iing ka sem. Baroh arliang kur liang kha ki pynlong ka niam-jer, ki da sult ki da shor ha u khnam ka ryntieh, ka 'iadum ka 'iadrod ba un longheh un longhaiñ bad im tymmen im san: ryngkat ka khawai ka dawai ka lehkmen leh sngewbha hai shi hai baroh shisngi baroh shimiet. Hynrei tang u Donkha weibriew u shong thapiur ha jyrdom kum ka 'iarpdem ban ngam sha la ki jingpyrkhat thawsha bad ym don mano mano ruh ba pynkhuslai ne pyrkhat namar ki tip bha la ka jinglong khapnap jong u.

U tymmen baroh shimiet um iohlhiah bala khia than ka pyrkhat. U ksaid nianglong kadiang kadiang kamon kamon haduh ba ka tnga jong u kala sngew bitar ia kata ka jingleh jong u namar man man ba ka sdang leit ka khmat ka kyndit shi kyndit rot noh. "Jia aiu ba phi ksaid phi lynga katta katta? Lada phim kwah thiah, inih sha dew; wat pynsalia ia kiwei namar lashai dangstep nga dei ban leit sha Jatap." la kren bitar ka Suna. "Lada ngam kyndit step kan long aporta em bad kiba nga iakut boina soh!"

"Sngap ia nga kmie," kren jar jar u tymmen, "phi la ju pyrkhat ia kane?" "Kaei kane?" Kren khor ka Suna. "Baroh shikatta ngi don tang laitylli ki brisoh na ka bynta laingut ki briew. Mynta pat ngi don nalor u pyrsa sa u ksiew de. Phim pyrkhat ba kane kan ktah jur ia ka jingioh jingkot jong ngi?" "U pyrsa... U ksiew! Phi lamwir ne! U Pyrsa u apja na phi seh! Phi ngeit ruh ba une u ksiew u wan sha pyrthei tang da ka kpoh khlem ki kti ki kjat?" Kren mynihi ka Suna. "Hynrei phi sngewthuh pat em," kern ktien u Donkha, "ba un sdang kamai tad ynda uia dap 15 snem ka rta bad haduh hangta ngin hap ban bsa bad pynbiang ia u!" "Ka jabieng aiu kpa phi ioh kum kata," kren dom ka Suna" wat ju kren ia kaei kaei ka bym don jingmut. U khunlung um don kmie don kpa ne ban bsa ban pynbiang ia u! Katne ngi don ka spah ka hajar, phi dang nud ban kren sa kum ia kata ka eitmat!" kren bitar ka Suna,, wat kren shuh ia kata ka eit," ka phai artad da lyngkdong wak.

U Donkha u lynga u pisa marwei marwei namar um kwah ba tang shipaisa ruh kan duna na kaba ula kynshew. Kumta kumta hi u kut jingmut ba naduh lashai un hiar sha Jatap ban thung sa kawei pat ka brisoh. Ia kane u iathuh tang ha ka khun mynstep hadien ba ka Suna kala mih na iing. "Katne ka jinglong tymmen phin leit kumno kein pa sha Jatap ?" kylli ka khun. "Ia kaba nga la kut jingmut, ngan nym kylla," kren eh U Donkha. Ka khun ba ka tip bha ia ka jinglong jong u Kpa ka sngap noh la ka sngap. "Hynrei shuwa ba phin leit," ka pynbud, "ap ngan da song ja bad thep um ha u klong ioh phi thynrang um ha ramsong. (Namar ka lynti ban leit sha Jatap ka long lyngba ka Ramsong bah bashit bad ba khlem um).

Ynda ki jingkhreh jingkhrum baroh la dep ka khun jong u Ka Donnam ka ai ha u kpa bad u ruh u thep ha ka jadep (pla kit bri) ryngkat ka wait bad u tangduma bad beit u leit sha la ka lynti.

Te, namar ba um shym bam ei ei na iing, ka lap ka jingthngan bad jingsliang kaba jur ha shiteng Ramshong. U shong lyngngeit bhek ha tral jong ka dieng tarow ha ki syrngiew jong ka jri-ramsong bad u sdang ban law ia ka doowai jasong. U lap ba ka Donnam ka song shiteng ka ja bad shiteng ki doh kshong. U Donkha, namar ba jur than ka jingkhapnap, u kiew ka jingbitar haduh shynrong khlieh bad u bret syndon ia ka sha krem mawramsong. "Khun ka bamduh," u thnum weibriew

weibriew, "la shai la shisngi phan ia byndi sa ia ka iing de." Nangta u sei ia u klong ban dih um bad u lap ba ka thiang mynshri. Hangta hangta lei lei ula nang bitar arshah. U shim ia u klong bad u theh lut phoin ia ka ha krem u maw ha trai ka tarow bad u ieng artad joit ryngkat ka tim ka tla namar ka jinglong lu'phut jong ka khun jongu.

Hamar ba u mut ban kam noh, u mih uwei u seiniong uba heh haduh katta katta na ka krem jong uta u maw. Sia sia u beh ia U Donkha nadien nadien. U Donkha bapli u her bad syrngiew bad bshi bad u mareh arsut sha Umsong katba don la ka bor baroh. La katta ruh u bsein um man ieh satia haduh ba u Donkha un da kyllon kram bala jur than ka jingthait bad jingtieng. Uta u seiñiong ruh u tur riaw riaw shaduh shajan ryngkat kaba pynieng ka khlieh bad sei thylliej lir-lir kum ban puh hynrei um puh. "Map ia nga," kyrpat u Donkha, "kaei ka pap kaei ka sang ba nga la leh ia me ?" "Em, em." phai ktien U bseiñ phim don pap ei ei." "Te balei pat me beh thong ia nga?" kylli u Donkha. "Namar ba ngam lah siewkylliang shuh ia kaei kaba phi la leh ia nga. Nga la sliang um mynta la lai sngi bad nga la jan iap. Hynrei phi la leh sbun ia nga", ong u bseñ "Nga dei U Khun U Thaw. Kato ka um kaoa phi theh kala pynim ia nga. Pan kaei phi kwah ngan ai la phi," tyrwa U Khun u Thaw, "bad ngan nym pyllait ia phi lymda phi pan kano kano ka jingkwah na nga," pynkut u bseiñ.

"Ka spah nga don kyrhai," jubab U Donkha. "U khaw u kba nga don byllai bad ngam don ei ei ban pan na phi. "Em," ong u bseiñ, "nga la smai ba ngan nym pyllait ia phi lymda phi pan ei ei bad ia kano kaba phi pan ngan ai." "Lada ka long kumta," ong U Donkha, "shah ia nga ba ngan leit kylli jingmut na ka khun na iing." Hynrei ioh phi tnok pat!" kylli U bseiñ "Em, ngam thok," ong U Donkha. "Smai," ong u bseiñ, "namar lada phi la thok, ngan shim ia ka jingim jong phi lashai lashai hi ka miet." U Donkha u smai bad bak u leit phai pat sha Mustoh ryngkat ka dohnud kaba khia.

Tang shu poi ha iing u iatnuh ia kaba la jia baroh ha la ka khun. " Donnam, phi tip ia nga ba nga ieit ban kynshew peisa; hynrei hoïkit ngam ieit pat ia ka lymda ka wan na ka umsyep jongnga hi. Ka dei kato ka um shini jongphi ha u klong kaba la pynjynjar sat ia nga haduh katne."

"Lada ka long kumta Pa, pan spah shuh shuh kein khnang ba phin nym leit hiar shuh sha Jatap katne ka jinglong tymmen."

"Kata ka dei ka jingpyrkhat jong ki riewbieit," dumak u Donkha. "Phi ju bna khun ba ju don ka jingkut jong ka jingkwah spah ha u briew? Ngam iahap jingmut satia bad kaei kaba phi ong Lada nga dei ban ioh spah ngan ioh da ka u nsyeo hok ym da kaba shu ai sbun mano re," pynkut u tymmen.

"Lada ka long kumta Pa, nga don tang kane kawei ban ai jingmut lem ia phi, bad kata ruh lada phi pdiang." "Kaei kata, iathuh kloi," ong u kpa, "khie leit mynta sha u khun u Thaw bad ong ia u ba un ai ha phi ia ka bor ba phin long u kynrad halor ka spah baroh kaba phi don." "Khun, phi mut ban ong ba mynta ngam long seh u kynrad !" kylli lyngngoh U Donkha. "Em Pa," phai ktien ka khun, "phi long tang u mraw jong ka, u nongsumar bad u nongkynshew. Kan myntoi aiu kein kato ka spah ka hajar lada phim lah ban pyndonkam ia ka ? Phi shu set ha khuiñ bad phi khang tala miet la bad sngi. Ia phi ruh kam myntoi lymne ia kiwei pat. Namar kata, lada phi dei ban pan la kawei ka jingkwah, pan na u ba phin long u kynrad halor ka spah baroh kaba phi don."

U Donkha u shong pyrkhat tlip shiphang bad nangta u ong, "Mynta nga la sngewthuh khun."

Ha ka sngi kaba bud u mih dangstep ban leit ia kynduh ia u khun u Thaw uba ap sah ia u ha Ramsong bad tang shu iohi ia u ba u wan u pyrneng la ka khlieh bad u ong, "Kaei phi kular ban pan ?" U Donkha shisyndon ula jubab, "Ai ha nga ka bor ban long u kynrad halor ka spah baroh kaba nga don," u pynhiar mynsiem jlan artad.

"Nga la ai ha kiba bun la ki jingkwah jong ki, hynrei ngam pat ju lap uwei ruh u ban pan kum kane ka jingpan kaba bha. Namar kata, da kaba kyrkhu ; to ai kan long kumta kumba phi la pan," bad u jah noh artad jar.

Naduh kata hi ka khylliptmat ka wan ka jingkylla kaba khraw ha ka jingim u Donkha. Ka jingbukhir bad jinglalot soh ka phet noh na u. U ai ia u shabi jong ka khuñ ha ka Suna, ka tnga jong u bad u ong artad, "Ka kynthei ka long ka nongsumar sukher, ka nongkynshew kyndiap, ym dei ma nga u rangbah. Pyniaid ma phi kmie kat la kaba phi i donkam bad wat wan thlia shuh ia nga shaphang ka kup ka sem, ka riam ka beit, ka bam ka dih bad ka die ka thied. Nga kamai khnang ban ia suk ym ban jynjar. Ka spah ka dei ka shakri ym ka kynrad."

Naduh kata hi ka por ka jingsuk ka wan ha ka iing jong u bad ki lok jor, ki marjan marpa ki lyngngoh ban lohi ia kane ka jingkylla kaba wan ha ka jingim jong u. Ki kher ki mer bad ki lok ki jor ki ieit bad burom ia u namar um long shuh u briew uba khapnap kumba u ju long ha ki sngi kiba mynshuwa.

———

V: Shi jaw ka dud Morsha Babang

Kumba ju leh donakor ha nongkyndong, ju don ki briew kiba leh mynleh don burom haduh wow ban bam ban dih haba ki lok ki jor bad ki kur ki kha ki tyrwa ban bam ei ei haba jia ryngkhat ba ki leit poi ha iing jong ki. Ki leh ngiah leh kdang haduh wow, ka'ba phewse ki nguid umbiah pat de kdok shi kdok hapoh mynsiem. Uwei uba kum uta u del u Telso na Nongwar. U long u briew uba i leh mynleh jyllip khapngaiñ katba u buh pat shikpoh ka buit sniew buit khutia ryngkat ka khwan bad ka thap myntoi. U kren u khana dhui dhui kum uba shida bad bym bna ei ei, katba phewse kawei pa kawei ka kyntien ba u khlei ka suh ar-lai jingmut. Ki briew ha shnong ha thaw ki sin la u 'Khar pynshat shrieh' namar teng teng u kren riewblei bad leh riewniam katba ka dohnud pat ka shad khmat kum u kbeit sha lawbniap.

Ha kawei ka sngi, na kano ma ka daw ngim tip; u hap ban leit jingleit shaduh Mawkhan. Te, namar ba ka lynti ka jngai um lah shuh ban wanphai bad u hap sahmiet noh ha iing jong uwei u paralok uba u ju la ithuh ithaw ha Phali. Hynrei um phohsniew pat ba uta u paralok u long uba riewspah eh ha kito ki thaiñ. U don ka iing laimala kaba heh bad ba itynnad bad kyrhai u kba u khaw, ki kwai ki tympew bad ki sohmrit khlaw sohmrit khasi. U don ruh bun ngut ki shakri shakor bad ki nongtrei nongktah. Ka iing ka phyrnai da ki jingbuh jingsat

bad ki kamra ki plieh ki thaba kumba pynsleh umphniang. Katba u nangshong ha ka shuki ka mynsiem u Telso ka nangrit nangrit namar um phohsniew satia ba u lok jongu uba ju riam mata madei un riewbha haduh katta.

Ynda la dei ka por bamja miet la buh ryntih shriak ia ki lyngknot ki mula sawdong kawei ka miej kaba lyngkot. Ki kynthei samla bad ba bhabriew ki wan ban samja samdoh ryngkat ki jyntah jynoer har rukom kiba um pat ju mad koid ha ka jingim U Telso u leh ain khynnuh na khlieh ha kjat. "Bam seh wat lehraiñ" kren ieit kita ki samla. Hangta hangta lei lei u saw bad khmat bad khmut kum u kyieng Um sngewthuh shuh la ka bang ne ka buid. U kan tlip bad u bam iaiap haduh ban da lut phoin ka ja ka jhur baroh na ka pliang. "Bam shuh sa khyndiat bah," tyrwa kita ki samla; kiba la ithuh ia ka erlong bah kaba la kyrthep hapoh jongu. "Em, katto la biang hep," jubab u Telso. Sa ba un tnet noh ki kti, kawei na kita ki samla ka ong, "Bah, sngewbha ao shuwa. Wat put thet ki kti: ka da wanrah artad ka morsha dud babang ha ka khiew. "La biang kong......la biang," ong u Telso, "nga la kdang palat". Hapdeng kata ka jingia tyrwa bad jingia kyntait burom, kumno re kumno ka jaw khyndiat ha ka kti jong u Telso. Ha ka por bym iohi mano mano, u Telso u jliah tok ha ka shyntur. "Wow!" u ong. "kaba bang haduh katta seh;" Hynrei sngewsih pat ba ym don ba tyrwa shuh ia u. U thet la ki kti da ka dohnud kaba bynnud balei ba u kyntait la ka.

Baroh shimiet U Telso um iohthiah ba u kynmaw eh ia kata ka Dud morsha babang. Lwoit shi lwoit u ksaid kadiang kadiang kamon kamon ha jingthiah. Donbok ba u thiah tang weibriew ha jingthiah, lym kumta te la lehrain briew. Bad katba u nangpyrkhat katta ka jingkwah ka nangtynrah. U nguid umbiah kdok shi kdok haduh ba u sngew ba ka kpoh kala dap da ka umbiah suda.

U trai jong ka iing jait ba wanooi shisien shisien u lok u pyni lut khoit ia ki kamra baroh jong ka iing shuwa ba kin thiah; wat haduh ki sem sniang ki semblang ruh kiba don harud iing. Ba kumta u Telso u tip lut ia ki kyndong kynshrot jong ka iing bad khamtam eh ia ka iing shetja. U Telso ba la jur tnan ka jingkwah dud morsha, u khie khor na ba thiah ban leit wad ia ka iing shetja hadien ba baroh kiba ha iing kila iohthiah

Hamar ba u dang iaid husiar bha, ula kum kynjat ia ka lyngknot ha madan namar ba ym imat bad u la kum thap ia u khiew dud marsha uba la shu sdien ha u syngwar ha jrong bad ka la hoit baroh halor ka khlieh jongu bad ktieh baroh shirynieng. "Ka apot sepsngi aiu pap kaba kum kane," bynniew weibriew weibriew U Telso. "Na ka lehraiñ sha ka jahburom syndon." Ban leit thiah ruh ym long, ban leit sum ruh kan pynkyndit lut ia kiba ha iing baroh bad kin rkhie bein ia u kum ia u shrieh balei sang u leit rung sha iing shetja mynmiet. "Kumno kein kin ong ia nga lashai," u pyrkhat shi-iai pyrkhat bad katba u nangpyrkhat katta

ka nangkhia ha u. Ba kumta u plie sor ia ka jingkhang bad khop u leit shong ha kyndong kper. Hamar shiteng synia palat wan mih laingut ki nongtuh kiba bah mar-mar kawei ka byrni namar ba kila ioh tuh na kiwei pat ki iing. Ha kata hi ka por u slap uba jur u hap bad u Telso u jhieh baroh shirynieng. Shuwa ba kin rung ha kata ka iing ki buh noh shuwa ia ki byrni hangta hi hajan U Telso namar kim iohi la u ba u dem ha trai syntiew.

U trai jong kata ka iing u sngewsher kumno re bad u khie joit na bathiah. U iaid shane shatai bad u lap ba kawei ka jingkhang ka plie. U thnum u kyrbeh marwei marwei bad u khang bha ia ka bad u rung noh sha la kamra tniah. Ki nongtuh ha kata ka por ki rieh khop ion ioni u trai iing. U Telso ruh u par sor sha kita ki byrni bad u lap ba ha kawei na kita ki byrni u don u langsohmoh uba heh. U sei ia u bad u rung ia lade khop hangta.

Ki nongtuh, ynda kila shem ba kim iohlad satia ban tuh ei ei na kata ka iing, ki wanphai sha la ki byrni ban bah pat ia ki. Uta u ba bah ia ka byrni ba don U Telso u tim u tla shi lynter lyntl, "Ka blang mrad aiu kaba khia katta katta," katba u Telso pat hapoh u khynniuh baroh shirynieng. Ynda kila poi hapoh khlaw katta nang khamjur ka jingtim. Kita pat arngut kiba bah ki byrni peisa bad kiwei kiwei ki mar ki nang la kren danda, "Bha kein baioh u blang uba khia ban dup diang hun ka leituh ynda ngi knia ha katei ka khlaw." Hangta

hangta U Telso u nang khynniuh arshah haduh ba un da liat jung shait halor ka ingdong uta u nongtuh. U nongtuh u lympat syik ia u ha madan bad ka tim artad. Ynda kila poi ha kata ka khlaw ki pynhiar la ki jingbah bad ki sliw ka ding kaba heh. "Mynta ngan knia ia me," u da ai artad shikynjat syik bad "Waw" ka mih ka jingsawa napoh byrni. "Ka blang ka kren briew du," ong uta uba bah tyngka. "Haw ai me sa shikynjat." Uta ruh u kynjat bad syik bad syik bad "waw"..."waw" ka mih pynban ka jingsawa. Kane kala pynkhaweit ia ki nongtuh." Ym dei me u blang, u ksuid," ki ia ong lang. U Telso ba u iohi ba kila tieng, u ksait u hala bad kita ki nongtuh ha ka jingsheptieng bran ki phet ki da ieh bad tyngka bad peisa baroh hangta.

U Telso u sah ha ka lyngngoh bad ka step ka sdang ban phngain. "Ka jingphohsniew ne kaba shisha," kren weibriew weibriew U Telso haba u iohi ba ki nongtuh ki la phet bad kine ki peisa ki phriang ha madan. Ynda ka jingtip briew kala wan, u khur ia kita ki peisa baroh bad khop u thep hapoh ka pla. U lum ruh ia ki ksiar ki ksah bad u song khop ha ka jain kamsha bad u wan tipsngi sha hat Phali. Ynda ula poi sha shnong, u kren ha lade kumne, "De ! lada shijaw ka dud morsha ka wanrah ia nga katne katne ka bok ka nusib, ngam tip shuh yn jia alu lada nga ioh ban dih shi klat ! "

———

VI. Ka kali Kulai

Ha ki sngi U Sati Raja Syiem, ka hima Mylliem; ka Mawlai ka long tang i nongkyndong iba rit harud jong ka Sor Shillong: ka shnong jong ki nongrep, ki nongshoh mawria bad ki kariwan. Ki surok jong ka ki ktieh haduh mat khohsiew khamtam ha ka por lyiur: lait noh tang ka surok bah G. S. Road bad ka surok Mawlai Golflink. Ki briew, wat la ki long kiba duk, pynban ki long kiba suk: kiba pariah bad ba iaieit labeh iwei la iwei pat. Ki long ruh kiba sbun bad ba kylluit mynsiem. Baroh ki don ia ka jinglong kaba hok bad ba shida; kiba isih ia ka banbein bad ka bymhok bad kiba ia tylli mlon pyrshah la ka jingbymhok bad ki bym ju riej ban leh ia kano kano haba bam ka nia.

Ha kane ka shnong la don uwei u briew uba shida bad ba hok: ba smat ba sting bad ba trei shitom haduh katta katta. Nalor ka rep ka riang bad ka kper ka phrah, u trei ruh kum u kariwan. Ba kumta u kham riewspah bad kham dap kham kot ban ia kiba bun. Nalor kata, ki khun ki kti bad ka lok jong u ruh ki bym ju pynshong thait la ki kti ki kjat. Ia ka kyrteng jong u la tip baroh kum u Bah Ron.

Ba ula lah ban kynther dewmet ia ka kyndoi jakpoh, u shna nam kawei ka kali kulai kaba kham pher bad kham itynnad na baroh. Ki lok ki jor bad ki para marjan marpa ki shu iapbieit haba ki iohi la ka kali u Ron ba ka laid ha surok. "La leh U

Ron," ki ong. "Kane te kala pynshisha la ka jingong ki riewstad: trei bad san bad katba nangtrei katta phin nangsan". Don pat kiba ong, "Kane ka sakhi ba tang uba bat u ot bad tang uba trei u kheit." "Hoid kein," pynbud sa kiwei pat, "Ka jingminot ka sei la ki soh bathiang."

Ha kawei ka step u Ron u pyndap mam ia la ka kali da ki jhur ki jhep ba u kheit na kper bad u niah ia ka sha them lewduh ban die. Nalor ki mahajon jhur baroh la don uwei u khar marwari uba riew-spah bad ba bulituh: uba ju khniot bein bha kham-tam ia ki nongkyndong kiba isngur i shida. Tang shu iohi ia U Ron, u pait lung-lung leng-leng shane shatai bad ynda u iohi ba ym don briew hajan, u khawoit kti ia U Ron kum ka dak ban ong ia u ban niah ia ka kali sharud dukan jongu. "Katno phi die kato baroh?" kylli u khar marwari ia U Ron. U da kdew artad pyllun pyllun ia ka kali. "Arphewsan tyngka khlem duna," jubab U Ron. "Kata shim ma nga," ong u khar Marwari. "Maphi rung uto kulai shapoh kudam bad shim kane ka peisa." U Ron da ka jingkmen u niah la u Kulai sha Kudam. Ynda u mut ban pynhiar ia ki jhur, u dkhar um shah: "Ma nga la thied kali baroh, ma phi tang kulai shim." La u Ron u leh kumno kumno ruh lah hi u dkhar bad ha kaba khatduh u hap wan sha iing tang bad u kulai suda ryngkat ka kynjip ka kynjap bad ka thuum ka bynniew artad artad lynti. "Jia aiu Pa !" kylli lyngngoh u khun ynda u la poi ha iing. "Shano ka kali pat ?"

U Ron, da kaba sngewrem rangbah; u iathuh lut khoit ha u khun. "Wat khuslai Pa," pyntngen u khun, "nga ruh nga don la ka buit, ngin sa ia peitkai. Ngan hikai la u haduh ba un da thngad ngaw." "Men leh kumno?" kylli syndat u kpa. "To ia kata Pa nga la sngewthuh ma nga, phi wat khuslai." Ha la dohnnd u pyrsat sia, "Khun ka polei, ngan nym leh khlam da ioh ka kput badon burom," u kut jingmut ha lade.

Ha ka sngi lewduh kaba bud, u khun U Ron u khreh dang step bad u pyndap mam shi kali ki jhur bad bak niah sha lewduh da kaba ia suhbuit bad katto katne ki para khynnah kariwan ba kin peitsiar bad ieng kham pajieh ioh u dkhar u suba ei ei. U Khar mahajon ynda u lohi ia u khynnah ba riam jbt rathai ryngkat ka patlun kaba la syrdep khmat pain, ula khawoit kti ia u. Ynda la poi hajan ula kylli, "Phin die ma phi kane ka jhur? Mynta te ka jhur la tad bha." "Hoid kein, babu," la jubab u khynnah. "Kata katno ma phi die?" ban ktien u khar mahajon. "Nga te ngam nang khein phi babu, namar nga biet. Nalor kata nga kwah ban die kloi ia une u jhur ba nga donkam ban leit jngleit." "Ong ma phi ka dor kein," kem ktien U khar mahajon. U khun U Ron pat u peit thik sha u khun jongu uba u btin ha ka kti. "Mahajon," ong u khynnah, "une dei khun jongphi?" "Hooid, hooid, une dei khun marwei jongnga." "Lada kumta," ong u khynnah, "jait ba ngam nang khein, to slew noh ia nga shikham kti ka tyngka u khun jongphi. Tangba da pynkham bha kein mahajon."

U Khar mahajon ula pyrkhat ba ym don kabu ksiar kaba kat kata. "Ma phi ong shikham kti u khun jongnga la biang?" "Hooid mahajon, la biang." "Kata ma nga mynjur," u da pyrkhat de katno tyngka u khun jong u un kham. "Kata maphi pynhap u jhur. Ma nga phah u khun ban kham." Ynda u khun u la kham bad wanrah ia ka peisa ha u khun u Ron u bat khak ia ka kti bad u sei ia ka wait kumn ban ot ia ka kti. "Wat leh maphi kumta," kyrpad u khar mahajon. "Phi la kular em shikham kti," la byrthen u khynnah. "Shikham bad ka kti de, me sngewthuh. Lymda kumta kumno me mut ban ioh shikali u jhur ryngkat ka kali tang arphewsan tyngka?" "Em, em ma phi wat ot ka kti u khun jongnga, shim tang ka peisa kein." "Ngam shym iakut dor ei ei bad me, hynrei shikham kti peisa, kaba mut, shikham ka peisa ryngkat ka kti."

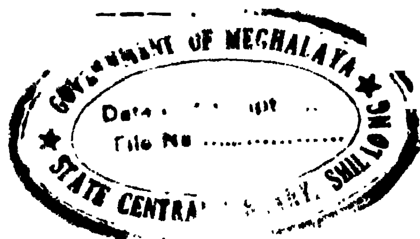
Hamar kata ka por wan mih lut khait ki lok jong u na kyndong bad ka pyrta artad, Ot...ot wat aili ia kane ka khartuh kharshukor," 'Map, map" kyrpad sngewsynei u khar mahajon, "Ong katba phi ong ngan siew, tangba ka kti khun jongnga wat ot." Khun ka mentuh, sei arhajar kumne kumne bad pynphai noh kato ka kali. I Pa lem kumta ngan mait," u da pynsmiej de artad da ka tari. U khar mahajon u khynniuh na khlieh ha kjat bad bran bran u sei arhajar tyngka ryngkat ka kali. "Kato ka peisa na ka kti u khun rah shim," pyrta ki lok jong u. "Kynmaw bha naduh kane ka sngi" maham

 7577/12.

u khun U Ron, "lada me dang mlien ban thok ban shukor ngan pjiar ia me, me sngewthuh ?" "Hoid samla hoid." U btin la u khun bad u jah syndam jar shapoh iing.

Mar kumta ka mih ka jingshad jingkynhoi kaba ym tip briew tip mrad shuh na ki nongdie jhur baroh "ula thngad ula thngad." Ynda kila tip lei lei sa ia ka duh ka dong baroh ki kynhun ki kynshi haduh ban da blang hi jrut. Ki da byrngem ban leh kham sniew lada u dang mlien shuh kum kane ka akor hadien habud.

Une u khynnah u wanphai bad la ki lok ryngkat ka jingkmen jingrisa. U kpa bad ka kmie ki bym tip ei ei aiu bala jia kila shu ieng ha'ka lyngngoh. U khun u iathuh ia kaba la jia baroh bad da kaba kmen u ong, "Pa, wat klet ; ka buit kaba tam ho ha pyrthei ; hynrei lada ka buit kam seisoh, ka bor ka dei ka atiar."

VII. U Raji

Shuwa u jumai bah 1897 la im ha Nongwar uwei u briew uba kyrteng U Raji. U long u briew uba danda ba phuilia bad ba leh ki kam khyllah khyllah tang ban ioh ia biria bad ia rkhie. U don u thylliet kat u thylliet ban pynthame briew bad kumiuh ruh u loh ka jabieng kat ka jabieng ban pyrkhat ia kum kita ki kam. Ki kyntien jong u ki tuid kum ka um kaba lada theh ha ka kriah ruh kam jaw Bun bun ngut ki la ngop ha u thylliet pnah jong u kat haduh teng teng u pynleh ia ki kam kiba wat uba bieit hi un nym treh ban leh.

Kito ki dei ki sngi ha kiba ka jingim kaba shida kaba kynjai ka dang laid beit. Ba kumta, ki briew ynda kila liat ha ki ktien pnah jong u bad kila leh ia kiei klei kiba I bieit: ha ka jaka ba kin dom ia U Raji ki tim pynban ia ia ka jingbieit la jong. Ha shnong ha thaw ki ju ia maham iwei ia iwei pat—"Hei, no, wat ju ngeit la u Raji" katba uwei pa uwei pat u ngat ha u thylliej pnah jong u.

Ka ju long ka rukom ha ri War ban shna kwar ha ka por lyiur khnang ba ki dohkha kin hap. Ha kawei ka sngi bajur bha u slap u ngat uwei u dohkha lad uba heh bha. U Raji u shen ba une u dohkha ula sdang sma bad ym long shuh ban bam namar ba ula sah bun sngi ha ka kwar. U Raji u kit ia u bad u wan buh harud lynti bah: u da pyntap de da ka jain nalor. Ki briew kiba laid ba leng nangta ynda ki la iohsngew ia ka jingsma iw-

tung ki leit khohngoid bad ki tharal ba dei u briew uba iap. Ki wan iathuh ha shnong bad ki rangbah rangsan ki pynlong ka dorbar adong shnong. Mano ban leit thang leit ring ia uta u briew," kylli jingmut ki rangbah. Baroh kiba don hangta ha durbar kim don ba treh satia ban leh ia kata ka kam wat la ka durbar ka tyrwa peisa ia ki. "Ngan leit ma nga," ong u Raji, "lada phi siew ia nga shiphew tyngka". Ka durbar ka sngap jar bad khadduh ka rai ban siew ia u. U Raji u shim ia ka peisa bad bak bak u leit sha u dohkha, u khylliet ia ka jaiñ bad u paring ia u dohkha na ka tdong sha bakra bad pum u bret hapoh um. "La shet u Raji," ki ong, "bad mynta ula ioh ei shiphew tyngka".

Ha kawei pat ka sngi ba u leit kheit sohtrun, u iap ba don ka seiniong kaba heh kaba pdem pylleng hangta bad U Raji u shu lait thaw da ka sait ban shah puh. U Raji u buh dak thik ia ka jaka ba ka pdem khun bad bran u wan sha iing "Kthaw, nga iap ba ka iartung ka pdem pylleng hangthie ha trai sohtrun. Shish...shi...shish," u kynjiak kynjak, "ba ngan da don polo shop nga la ioh." U kthaw u bapli u bym pyrkhat satia ba u pyrsa kurim u lah ban thok ia u khuk khak u taiar ban shna polo da ki siej kiba eh bad ba law bha. Ynda la dep pynkhreh baroh arngut ki ia leit sha kata ka jaka. U Raji u kdew thik ia ka jaka katba u kthaw u pynap triang ia ka polo. Hamar ba ula pol ha ka jaka kaba biang u shop jlang ia ka polo. Ka bsein ka kyndit kumba rah ba rong bad ka khih ka ksaid

haduh bym don thyiliet ban batai. La yn pyllait ruh ym long hap hi ban ia shan dohiap. Ka bseiñ ka khih haduh bala phler lut ka snieh jong ka. Ha kaba khatduh u tymmen ruh um sngew !ah kyrda shuh bad pding u kyllon ha trai sohtrun. U Raji u phet bak ia lade sha shnong bad u leit iathuh ba u kthaw jong u u shah puh bsein bad u iap ha shen ha trai sohtrun. Kiba ha iing ha sem ki ia kulmar wit bad bran ki phet sha ta. Ynda kila poi ha kata ka jaka ki lap ba une u tymmen ula shong katba ka bsein pat kala iap hapoh ka polo kaba la lko thiaw. Baroh ki sngewthuh ba kane ka dei ka kam shukor u Raji hynrei kin leh shuh pat kumno. Ki shim la uta u tymmen bad ki bah ia u sha shnong.

Kumba ki rlewstad ki ong: ka jingshukor ka iap hi ha ka jingshukor, ka long kumjuh ruh bad u Raji. La ong ba ha kawei ka lyiur, u Raji u leit ban ngor la kawei ka diengrai kaba heh bad ba jlieh. Khatduh eh u khet la kawei ka tnad kaba heh eh bad ha ka jingngat jongka, ka tied ia ki snar kiba ula sah bad um lait hiar shuh. U pyrshang ban pyrta briew, hynrei baroh kiba lohsngew ia ka sur u Raji ki kiar la lade. Ka jingdum ka sdang ban tap bad ka lyer khriat ka sdang ban beh. U Raji um sngew don pyrthei shuh ban shu shong halor tnad dieng. la iap la im u pyrshang ban hiar la ka hiar. Hynrei namar ba ka dieng kala heh than um lah shan satia: u hap jraiñ-rain-rain bad soit u leit thung shriew sha shnong ka Ïawpaw.

Ki tymmen haduh mynta mynne ki ju sneng ia la ki khun ki ksiew, "Hei, khun ksiew wat ju mlien ban thok ban lawlia, ioh phi kut ka tarik kum u Raji."

———

VIII. U Rakhar Masi

Ha ki sngi U Bor Duwakdar ka Hima Shella, la im uwei u samla ba proh jabieng haduh katta katta ha shnong Lyngkhom. Wat la u long tang u rakhar masi pynban u don ka jabieng kaba nep haduh ba ym don ba nud ia panpoh bad u ha ka jingtip bad jingshemphang. U nang bha ban thoh ban tar bad ban kren Bangla namar ba ula pule ha ki skul ha Shilot. Te namar ba u nonghikai jong u ula iap noh u Jon u wanphai noh sha la shnong ban iarap ia la u kpa. Hynrei namar ba u long uba duk ka shnong ka sin ia u **'U Rakhar Masi.'**

U Jom u long u samla uba khampher napdeng ki samla baroh. Um ju blap blap bad kren batip kum kiwei kiwei. U kren tang khyndiat kyntien bad kita ki kyntien kiba u kren ki long kiba khia, ba jylliew bad ha dap jingstad. Da ka jingstad bad jingshemphang ula lah ban iarap ia kiba bun ki para shnong para thaw kiba hap ha ki jingeh. Kine ki jingleh jongu kila her shaduh ki shkor jong U Bor Duwakdar. Ba kumta, ha kawei na ki durbar hima la jied ia U Jom ban long u Sain-pyniar ka Hima Shella. U trei bha ia ka kam bad ka hima ym tang ba ka iaid beit laid ryntih hynrei ka rol parum pareh ha ka khaii ka pateng bad ka trei ka ktah. Baroh ki ieit ki burom lait noh tang katto katne ki Shella kyrkeit kiba sngewpoh sngewjemdaw ba u rakhar masi un long u sain-pyniar ka hima.

Ki duwakdar ha kito ki sngi ki long kiba stad bad ba donbor haduh katta katta ; kiba ioh tylli ia ka jingkyrshan bad jingia trei lang jong ki Sande. Kine ki kyrait khun riewspah ki leit kynroi barabor ia ki duwakdar balei ,ba ki thung Sain-pyniar da u Rakhar masi. "Duwakdar ba donburom, ngim tip kumno ki para khun sayiem (khun long kin pyrkhat ia ka Hima Shella khrawbor donnam haba ki duwakdar ki tnung da u rakhar masi ban long u Sain-pyniar ka hima !"

"Ngin leh kumno haba ka durbar ka mynjur ban jied ia u," ki saitda. "Nalor kata, ngi shem ba u long u briew uba stad bad ba shemphang bad ka hima baroh kawei ka ieit ka burom ia u" "Duwakdar badon burom" jubab kine ki sngewbatip, "to ngin tynjuh kein ia ka jingstad jong u. Phah ia u ban wanrah shi klat ka dud masi-dap, u lah ne em?" "Phi ong kumta," jubab U Bor. "Ia ka jingkwah jong phi ngan leh," namar ba u sngewmuja eh ban ioh kum kine ki jingtynjuh ba pynproh jabieng. Ia kane ka khubor u phah sha U Jom ; katba hapoh mynsiem u sngewthuh shai ba kane ka dei tang ka jingiashet kumno ban knieh noh ia ka jinglong Sain-pyniar na U Jom.

Tang shu ioh ia ka khubor U Jom ula sngewthuh ia ka pher ka phar baroh. Ba kumta ha ka sngi bala buh ula ai ia kawei ka klat suda bala tap da ka jain muhmor ba itynnad nalor ryngkat ka khubor ban leit iathuh ha durbar ki duwakdar.

Ka para jongu ka la leh thik kumba la bthah : 'beit ka rung ha durbar ki duwakdar bad kata ka klat. Hadien ba kala khublei donburom, ka leh mynleh ai la ka klat ha ki duwakdar ka ong, "Sngewbha shim kane ka klat ba i bah I la phah ban ai ha phi." "Balei U Jom um wan da lade?" kylli ki duwakdar, "Duwakdar badon burom, i bah im lah ban wan da ka met namar ba i dang kha khun shynrang hynne mynmiet." "Kha khun shynrang ! U Jom seh ?" kylli lyngngoh ki duwakdar. "Kumno kein u shynrang u lah ban kha khun ?" "Duwakdar badon burom, lada ka burom jong phi ka artatien ba u shynrang um lah ban kha khun, kumno pat phi ngeit ba u masi dap u pynmih dud ?" Shaw rkhle ki paitbah shong durbar bad hain saw ki shkor ki duwakdar. "lathuh ia U Jom ba lashai lashai hi u dei ban wanpaw ha kashari," hukum ki duwakdar.

La katta ruh kine ki sngewstad kim hun : "Ngin da ia peitkai ia une u hala," ki byrthen. Kumta kumta hi ki leit sa shisien pat sha ki duwakdar bad ki ong, "Mynta ka kynti ula jop bad lada u long shisha uba stad u dei ban jop ia kane ka kynti kabaar ruh," ki kyrpad. "Lada u jop ia kane ruh ?" byrthen ki duwakdar, "ngin leh kumno ia phi ?" "Dikri ia ngi 23 pen u sbai shikhlieh bad kito ki brisoh jongngi ha Sarang," kren shlur ki sngewbatip. "Thoh ia kane, hukum ki duwakdar" bad iathuh ia ngi kael ba phi kwah la u mynta pat ka kynti ban leh." "Hynrei lada um läh ban leh phi dei shisyndon ban nirad ia u na ka jinglong sain-pyniar

ka hima." "Mynjur," ong ki duwakdar, "bad buh ha khmat jong ngi ia kaei kaba phi kwah ban ong." "Ong ia u ba un shna ka sopti jynsur bad ka jainboh da ki ksai ba ni kum ki jong ka thapbawa ia U Bor duwakdar tymmen jong ngi."

Ki duwakdar ki pyntip ia kane sha U Jom hynrei U Jom um khih tang ki shniuh kjat ruh.

Ynda la poi ka sngi ba la buh la tuid u bynriew bym lah ong shuh ban tip bad iohsngew kumno U Jom u leh bad jubab ha ka durbar. U Jom u rung ha kashari ki duwakdar ryngkat ka khmat kaba phuh samrkhie bad ba kmen bad kane kala pynlyngngoh ia baroh. U shong kumba ju shong bad u pariah parai kumba ju long laitnoh tang ba u rah kawei ka kynja song ba kham iphylla ha ka kti. Ki nongwan durbar ki sngap jar bad ka durbar ka sdang. "Phi la pynbiang ia kaei kaba ki duwakdar bad ka durbar ki kwah ?" kylli ki duwakdar. "Hoid Duwakdar bad phi ka durbar ba donburom. Hangne nga la pynkhreh bad taiar ia ki tiar ki tar baroh bad shuwa ba ngan pyndep iaka kumne kumne ka burom jong phi kan sngewbha ban thang ia ka Pung Phali haduh ban da long dpei namar tang da u dpei jong kane ka pung nga lah ban pynioh ia u ksai uba ni kat ki ksai ka thapbawa ban thain ia ka sopti bad bohkhaila U Bor tymmen duwakdar badon burom jong ngi." "Mano ba ju lah ban thang ia ka um ?" kylli lyngngoh U Bor Duwakdar ryngkat ka kaweh kti artad ha u pa tbah kum ban kylli jingmut lem na u de. "Ym ju bna, ym ju bna, ym ju

bnai" wan ka jingsawa na u paitbah. "Haba kumta," ong U Jom, "maro baju shna ne thain sopti ne bohkhalla da u ksai thapbawa?" "Ka bym lah long ka bym lah long," risa u paitbah. "Lada ki duwakdar ki kwah shisha ia U Jom ban thain sopti bad bohkhalla da u ksai uba ni jong ka thapbawa ki duwakdar ki dei shuwa ban thang ia ka Pung Phali bad pynioh ia ka dpei jong ka."

Ka durbar ka rai ksan ia u Jom bad ka kren laroh eh ia ka jingstad jingshemphang jongu. Ki Duwakdar kim banse ban phla ia kiei kiei baroh. Ki sei madan ruh ia ka kot dikri ba kine ki briew kila ai ha ki duwakdar. Namar ka jingsngewstad bieit jong ki, ki hap ban siew ka dor kaba rem ryngkat ka shah pynleh rain hakhmat durbar. Nangta U Bor u kren. "kynmaw, u Blei ula thaw ia ngi kiba iaryngkat bad kano kano ka kam kaba ngi trei ka long kaba kyntang. Ka jabieng kaba tam ym ka spah bad ka jingkyreit. Lada U Jom u dei tang u rakhar masi ngi ruh ki duwakdar ngi la sdang ia la ka jingim kum ki nongrep bad ki nongbylla sngi. Hato tang namar ba ngi wan na kata ka kyrdan ngim bit shuh ban long ki syiem bad ki nongsynshar ? U Blei Trai Kynrad u pynmih nangno nangno ia ki briew kiba khraw bad ba donburom ban shakri ia la u para bynriew bad lymda U Trai Kynrad u pynkup pynphong ia ki rong ki phong ha ka longrynieng jong ngi ban tei bad shakri ia ka jaitbynriew, ka jingstad jong ngi ka long lehnohei" Ka durbar ka wai bad U Jom u leit da kaba kmen sha la iing.

IX. U Tnga Ba Ieit sian

Ju long ka rukom ba haba ki shijur ki dang thaw ling thymmai, ka tnga ka ju kwah ba u tnga un don barabor hajan jong ka. Hoid, ba wat lada jia ba ieit jingieit ruh ka ju khmih lynti ba un poi iing dang sngi dang shai khnang ba lah ban ia ioh por khambun ban ia phylliew mynsiem ne ban iapyrkhat lypa ia kane ia katai na ka bynta ki sngi ba dang wan. Toi, ka ju shait don ruh ka kynja jingblaw aiu re kaba pynlong ban kwah ba u tnga u dei ban don hajan. Haba u don hajan ka ju sngewshngain sngew-phuhmat kum u syntiew bala phuh dap pura. Ka iaid shaneng sharum da ka jingkmen bad jingsmat jing-sting ryngkat ka khmat ba wiat rymmuin kum ka dak ban iathuh ba ka dohnud ka tngen ka kmen.

Hynrei ki don pat ki kynthei na ki daw bymlah kiar ki bym ju iohlad satia ban ioh ia kum kine ki kabu namar ba ki ia poikha bad ki khun ka lak ka putit ne bad ki riew bun kam ki bym don por satia ne bad ki riewkai riewsurok kiba pynlut khambun ia ka por jong ki ha pata ne ha ki iing jingsngaw-bha bad kiba wan iing kum ki men shohnoh shiteng synia shiteng jymmoh.

I kong Shroinkoina i long iwei napdeng kito ki bym ju iohlad satia ban pynlut por khambun bad ia u tnga, namar ba u bun kam than ha dukan bad ha kiwei kiwei de ki kam kamai. Ka dukan jongu ka don jngai na ka iing kaba ki shong bad barabor u poi iing tad tad ynda la miet bha. I kong Shroin-

koina i ju sngewdukha eh na ka bynta kane bad man ka por i ju ong, "Sngewbha seh bah Tel wan noh dangsngi dangshai namar nga donkam ban ia kren bun kiei kiei bad phi." Wat la ka khlieh ka kohnguh, pynban u miet shi miet hi namar ba bun kam eh ha dukan.

Ki sngi bad ki por ki iaid. Ka tip ba u long u briew uba bha namar baroh ki marjan marpa bad ki lok ki jor ki pynpaw ba ka long ka briew kaba donbok ban ioh ia u briew uba smat ba sting bad batip kam tipduk kum ma u. Wat la hakhmat jong ki ka pynpaw ia ka khmat kaba kmen bad ba phuh-mat, hynrei hapoh dohnud pat ka jnang kum u shiah khablang. La katta ruh ka shaid duwai marwei mar-wei ba U Blei un plie lad plie lynti kumno ba u tnga jongka un poi iing noh dangsngi dangshai.

Mynta, kila iashong lasah la 28 sngi thik bad lait tang ha ka sngi pynhiar synjat; u wan iing yn-da la miet la miet bha U leit. u wan da u kulai bad u sngewshngain wat la ka por ka la miet ruh. Tang shu poi ha iing u kyllon thait bad u thiah kum u maw u dieng. Ka tnga jongu ka shu sah ha ka lyngngoh bad ka khuslai.

Ha kawei ka sngi u iathuh ba un wan kham miet namar u hap ban pyndep bun ki kam kiba sahteng. Ka tnga jong u ka shu rkhie rynmuin bad kam pynpaw jingsngew diaw ei ei la kata ka jing-ong jong u. Tang shu lait ka khmat, i Shroinkoina i rung hala kamra bad duwai ha u Blei ban pyn-

kylla la ka dohnud lalot spah palat jong u tnga jongka. Ka da kyrpad sngewsynei ruh ba Un ai ka spah ka hajar haduh uta u pud uba u tnga jong ka um kwah shuh khnang ba u lah ban wan poi kloi sha iing man ka sngi. U Telki pat u nangpyrkhat ba ka jingsuk jong ka tnga ka shong tylli ha ka spah ka hajar, ka bam ka dih, ka kup ka sem, ka iing ka sem bad ki shakri ki shakor. U klet ban sngewthuh ba ka jingsuk bad jingkmen kam shong tylli eh tang ha kine.

Ha kata hi ka miet ka bneng ka dum lyoh bha bad u slap u hap niop niop. U la mut phewse ban rung na kawei ka lynti khim ban wan sha iing hynrei u sngewma kumno re namar ba don bun tylli ki pata kiad harud jong kata ka lynti. U kut jingmut ban iaid bait na lynti bah. Katba u kulai jongu u nang mareh sted u iohi byrngut byrnget la uwei u buaid uba iaid sheng sheng bad uba thmu ban kynrup pynban ia u kulai. U Telki u lymbub la ka lymbub. Ka por ka la dap kumba 2 baje ei ei mynstep bad ym don shuh mano mano ba iaid ba ieng ha surok. Bran u hiar na u kulai ban jngoh ia u dei uei. Ha ka jingtieng kaba ym don pyrthei shuh u lap ba u dei pynban u khun ka syiem sad. "Ioh don mano mano ba suba te nga ia lap," ong u Telki ha lade, "hynrei kumno pat ngan leh !" Kumta kumta hi u pyndonkam ia ka khlieh namar ba u long u briew uba prohjablang. U teh ia ki kjat kulai da ka jain byrni bad u kyntiew ia u khun syiem halor kulai. Sor u leit sha pata syiem

bad u pynieng ia u hamar jingkhang bah jong ka ling. Nangta u wan soit sha ling bad khop u rung hapoh ka nep. U la tip lypa ba hadien katto katne jor kin sa wan khot ia u.

Tang hadien shikynfien kwai ne u lohsngew ba don ba wan tied jingkhang. "Mano ?" byrthen U Telki, "Ma nga," jubab u trai pata "Phi wan leh aiu katta miet ?" byrthen U Telki "Map la nga: nga la poi ha ka khim khak. Hynne u khun syiem u wan dih na pata, hynrei u la mih noh la slem. Myntan pat ynda nga plie ia ka jingkhang u hap kynsan khru ha madan bad jak u d'kut mynsiem. Ban leit tip ki syiem te nga la poi haruh. Nga wan khang ha phi ban wad jingiarap,"kyrpat u Trai pata "Sngewbha shim kane 5000 tyngka bad leh ia kaba donkam baroh."

Kumta kumta hi u kynfiew ia ka metiap halor u kulai bad jar u leit sha ling jong uwei u myntri uba u syiem u leit bad u shaniah bad u pynieng ia u hakhmat jingkhang, u wan artad ia lade soit sha ling. Ha ka por kumba lai baje ne u Telki u iohsngew ba don ba wantied ha jingkhang ryngkat ka khot paslaw jar jar. U plie la ka jingkhang bad u iohi ia u myntri ba u ieng bad khynnluh baroh shirynieng. "Nga la poi sha khlaw," u kren diaw. "Balei ?" leh mynkylli u Telki, "u khun ka syiem ba ula buaid than u kyllon lap ha khmat jingkhang jongnga. Lada phim iarap nga la lap, shim kine shiphew hajar bad leh ia kaba phi sngewbit baroh."

Sa shisien u kit la ka metiap ha u kulai bad u leit syndon shaduh ling ka syiem. U lohi ba ki nongap kiia loh thiah baroh katba u kongor pat uta hapoh kamra u hala u byrngem, "une u khun shisha uba la pynjynjar sat la nga. Uia pynlehrain la biang; te balei um iap noh," Sor u Telki u bah la ka metiap bad u leit pynieng hakhmat jingkhang bad soit u wanphet sha la ling. U loit la ki jain byrni na ki kjat u kulai bad bran u kiew ha jingthiah.

Tang hapdeng katto katne por u kongor u wan tied jingkhang. U Telki u leh kum bym lohsngew namar ha kata ka step u slap bad ka lyer ki jur bha. "Bah Telki, phi dei ban wan kumne kumne sha ling syiem," kyrpad u Kongor. "Ap ngan da bta khmat," leh myn ong u Telki, "Em," kem ktien U Kongor, "kumne kumne." Niat u sei la u kulai bad bran u wan sha ling syiem. "Jia aiu," leh myn kylli kyndit u Telki. "La shisha une u khun uba la pynleh rain la biang ia ka ling ka sem; hynrei ba nga pat ka kmie ngan pyniap hi ia u, ka long kaei kaei kaba lymne U Blei ne ki paitbah kin nym map ia nga," kren diaw Ka Syiem sad. Nangta ka iathuh lin ia kaba la jia baroh, katba U Telki u leh mynleh pynshah shkor dngong. "Nga kwah ka jubab na phi kumno yn leh;" U Telki u leh mynleh pyrkhat jlan bad jwat jingmut. Ka syiem sad ba ka lohi ia kane ka sei Arphew hajar tyngka bad ka ong artad, "Bah Telki, tang ma phi uba lah ban iarap ia nga."

"Wat khuslai ei ei," ong u Telki, "khot kloi ia u doktor bad da kaba pynbam peisa ong ia u doctor ba u dei ban ai ka certificate ba u Khun syiem u iap dih; namar baroh shishnong ki tip ba u long uba dih kyrni."

U doctor ruh u leh kumba la bthah. Ki kyntiew ia ka metiap halor jingthiah bad tap ia ka da ki khor ki khriam. Nangta ki phah ia ki sangot shnong ban pyrta bad pyntip ba u khun syiem ula iap bad baroh ki paitbah kin iawan sha ka jingleit onthang.

Kata ka long ka miet kaba khatduh eh ba U Telki un wan miet sha iing. Ka long ruh ka miet kaba kha-ma-kha u ioh spah haduh ba lada um trei shuh baroh shirta ruh kala biang. Ka tnga jongu ruh ka lyngngoh lyngngain ba naduh kata ka miet u Telki u poi dang dangshai sha iing. Ynda hadien ba ka tip ia ka duh ka dang baroh; ka ainguh ia U Blei ba ula shahshkor bad jubab ia ki jingduwai jongka.

———

X. Ka Samla Ba Stad

Ka Nongkseh hyndai ym tang ba ka long ka shnong ki banla, ka long ruh ka pdeng jong ka synshar khadar bad ka khaii ka pateng; ka nongbah jong U Basan Nongkseh, u briew uba stad bad ba shemphang.

Ha ki sngi jong ka Thangiong thangsaw la im uwei u nongkhaii ba riewspah uba kyrteng u Manik. Nalor ki masi ki mahar, ki lyngkha ki risai, u don ruh ka ling kaba itynnad haduh katta katta. Ki briew ki ieit ki burom ia u namar ba u long uba donburom bad ba sbun. Ka tnga jong u ka la lap noh naduh ba ki khun ki dang khunlung: hynrei u ri u sumar bad u pynsan pynrangbah ia ki ha ka akor bad ka burom.

Ynda ki khun ki la samla u la kwah ban pynlabia noh ia u khun nyngkong, u samla uba bhabriew, uba smat ba sting bad ba sian ba shemphang. Hynrei um i mon satia pat ban pyniabia ia u bad kano kano ka samla la, na Nongkseh ne Nongumlong. U tymmen u dem iai pyrkhat kumno yn leh bad nangno un loh ka samla kaba biang bad ka jinglong jong u khun. U kut jingmut ban buh kawai ka jingkyntip bad kano kano ka samla kaba jop ia ka kan long ka tnga jong u khun jong u.

Ia kane ka khubor la bna haw ha shnong ha thaw bad ha ki marjan marpa baroh. Khamtam eh ha ki jaka iew jaka hat la lakren sa tang shaphang U Manik bad u khun jong u. Hynrei kaba la pynskuin eh ia ki samla kynthei ka long ban tip aiu U Manik

u don ban kyntip. Ha kaba khatduh la bna haw ba u Manik u kwah ban buh kane ka jingkyntip – "Kano ka alom kaba sngewtynnad tam na ki saw alom baron" bad kano kano ka samla kaba lah ban ai ka jubab kaba pynhun ia u, un pynlabla ia ka bad u khun jong u. Hynrei baroh pat ki jnang jingmut kumno ban ai ka jubab kaba ktah bad pynhun ia u Manik. Baroh ki samla kynthei ha Nongkseh bad Nongumlong ki i lap kam kthaw ia u, hynrei baroh pat kim tip kumno ban jubab bad pynhun ia u Manik. Ki kmie ki kpa ruh kiba don khun samla ki shu ap bad khmih lynti kumno bad lano u Manik un wanrung ha iing jong ki.

Haman ka iing ba don khun samla ba bhabriew U Manik u rung lut hynrei um lap ba don kawei ruh ka samla kaba lah ban ai ia u ka jubab kaba pynhun. Don katto katna kiba ong ba ki sngewtynnad ia ka lylur, ki da ai artad ia ki daw: don pat ki ba ong ba ki sngewtynnad ia ka Tlang bad kumta ter ter. Hynrei kine baroh ki jubab kim pynhun ia U Manik. Ba kumta u wanphai sha la iing da ka mynsiem kaba khia bad ba khuslai. Ki khun jong u ki iohi ia kane ka jinglong u kpa hynrei kim nud pat ban kylli balei ba u i khuslai bad i shitom mynsiem sat. Tang u hymmen Rangbah uba sngewthuh ia kata ka khia ka shon u kpa.

Ha kawei ka miet U Manik u kynmaw khliak ia uwei u paralok jongu uba shong basah ha Rapleng bad ia bna ba u don kawei ka khun samla kaba bhabriew eh, hynrei u long pat uba duk. Dangstep

phyrngab U Manik u sei la u kulai ban leit sha Rapleng. Une u lok u bym tip ei ei shaphang kata, u pdiang burom la U Manik bad u khot sngewbha ia u ban shong ban sah ha iing jongu U ai ka bam ka dih kaba biang bad ki la kren kai ia kane katei haduh shiteng synia.

Ynda ki khie mynstep ruh ki la shongkai ha mynshem ban bam kwai bad dih duma; katba U Manik pat u nangpeit siar ia ka laid ka leng bad ka trei ka ktah jong ka khun jongu. Khatduh U Manik u kylli ia uta u lok ia ka long kaba shisha ne em ba u don kawei ka khun kynthei samla. Une u paralok u bym bna ei ei u la shu jubab shida :" Ito kein Bah Manik iba aija aijhur la ngi hynne mynmiet." "Oh, phi ong kumta ! " kylliang ktien U Manik. Katba hapoh la ka dohnud ula shoh bha bad ka akor ka burom ne bad ka dur ka dar jong kata ka samla. "Haw khot phi la i hangne," kyrpad U Manik. Kane ka jingkren ka la pynlyngngoh ia uta u lok namar ba um sngewthuh aiu ba u Manik u mut. Tang shu wan kane ka samla, u Manik u peit nakhlieh hakjat bad ha kaba khatduh u ong "Hep, nga ngeit phin nym sngewei - ei balei ba nga leh kumne. Nga don tang kawei ka jingkylli ba phin jubab ia nga bad kata ka long kumne: kano napdeng ki Sawalom kaba phi sngewtynnad eh ?" Shiphang kane ka samla ka kulmar jingmut wit bad ynda ka la sngew loh bor ka ong." Nga tip ba kane ka jingkylli jongphi ka long kaba eh shisha ban shu jubab rymmang rymmang; hynrei namar ba phi kwah

ban loh noh ia kamynta mynta hi, nga don tang kane ban ong. Baroh ki samoi kiba U Blei Trai Kyrpad ula ai ha ngi ki long kiba bit, ba bha bad ba itynnad suda: shim noh ia kawei na kine ka jingim jong u briew bad kiei kiei baroh ha ka mariang kin thud. Namar kata, ha ka jingshem jong nga hi shimet baroh ki samoi kiba U Blei u ai ha u briew ki long kiba bha bad ba donkam kumjuh na ka bynta ka jingbha jong u bynriew bad ka jingiaid beit iaid ryntih ha ka mariang."

"Shabas," ong U Manik," tang ka jubab jong phi kaba pynhun shisha jrut iaka mynsiem jong nga. Mynta phi lah ban leit noh katba nga dang ia bteng ia kiba bun kiwei pat ki kam bad i pa jong phi."

Une u paralok um sngewthuh shuh aiu u Manik u mut bad shano ka iyer kan beh nangne. "Phi i lok, nga wan khnang sha phi ban shem ia ka samla ka ba lah ban ai ia nga ka jubab kaba pynhun ia ka jingkwah jong nga; bad nga shem ba tang ka khun jong phi kaba lah ban leh kumta," u sangeh de shiphang bad leh khiathew. "Nga la kular ha lade ba ngan nym pynshong kurim ia u khun jong nga lymda nga ioh ia ka samla kaba lah ban ai ka jubab ka ba pynhun ia nga halor katei ka jingkylli." Mar kumta u lok jong u u kyndit thret kumba iuh tdong bsein. "Nga ngeit skhem," ong u Manik, "ba ka khun jong phi kan long ka briew kaba biang eh ban long ka tnga u khun jong nga bad nga kyrmen ba phin pdiang ia kane ka jingtyrwa jong nga.

Ha kata hi ka sngi la pynlong la ka jinglateh ktien bad buh ia ban ia pynhiar synjat. Baroh ki briew ha shnong ha thaw ki lyngngoh ban tip ba u Manik u jied pyrsa kurim ia ka khun baduk; tang u Manik marwei u um, u kmen ka dohnud ba ula lah ban pynloh ia la u khun ka briew kaba pynhun ia ka dohnud jong u.

Hadien katto katne snem ba kila shong la sah ha Nongkseh la bna ba U Basan Swer un hiarthma ia ka. U Manik tang shu tip ia kata u khreh u khrum ban lum la ka spah ka hajar bad hukum kumjuh ia ki khun ki pyrsa baroh ban loit noh la ki jingdeng jingkhein khnang ba u lah ban thep noh ia ki hapoh synduk nar. Baroh ki loit bad ki ai ha u, hynrei tang kane ka samla ka bat ha lade ia ki ksiar ki ksah bad ki jingdeng jingkhein baroh da kaba aidaw ba ka lah ban burieh ia ki wat lada ki riew-thma ki wan. Ha kata hi ka miet shiteng synnia, ki mih bak ha la ki kulai ban phet- iap na Nongkseh. Namar ka por kala kyrkieh than U Manik um don por shuh ban kit ia kata ka synduk nar bad wut u phet tang ban lait la ka jingim.

Baroh shimiet ki laid khlem shongthait haduh ba kin da poi ha Nongkhlaw ha ka step kaba bud. Mynta kila thait bad kila thngan, hynrei U Manik u shem ba um don peisa ei ei ha ka met. U kynmaw ba tang ka tnga jong u khun nyngkong ka bym shym la ai ha u ia ki peisa ki tyngka bad ki ksiar ki ksah ryngkat ki jingdeng jingkhein. U Manik u peit da ki

khmat kiba kmen sha ka ; ka ruh ka sei shikham ki tyngka rupa bad da kine u phah ia ki khun ban leit thied bam na shnong. Bad da kaba dle ia ki ksiar ki ksah bad ki jingdeng jingkhein kiba kane ka pyrsa ka rah, u Manik u lah pat ban sdang da ka jingim kaba thymmai. Da ka khmat kaba kmen bad ba phuhmat u kren ia kine ki kyn kiien, "Pyrsa, ngam shem bakla ba nga la jied ia phi namar nga tip ba ym tang ki jubab jong phi kin pynhun ia ka dohnud jong nga, hynrei ki kam jong phi de kin nang pynsngewbha shuh shuh ia nga."

———

XI Ka Kput

Mynba dang kynthong ka pyrthei bad dang lied ka bneng la ong ba ki sim ki don bad ki mrad ki mreng ki ia kren Khasi tiak tiak : ba kumta ka jingsuk jingshngain bad jingryntih ka synshar. Pynban la katta ruh ka don hi ka dum ka ngen, ka shutia ka danda bad ka khwan ka lalot ki sdang sei khlieh ha kyndong kynshrot. Suki ka nang phriang ka nangkrei bad ka sdang ban bam hynroh ia ka dohnud jong u briew bad u mrad.

Ka khanatang ka ong ba u Briew bad u Myrsiang ki ia ieit thep mynsiem haduh katta katta. Shuwa ba kin leh ia kano kano ki ju la syllok bad pyni jingmut lem iwei ia iwei. Katba ki jinglong jong ki pat ki lapher kum ka bneng bad ka khyndew. U Myrsiang u im ha ka thok ka thak, ka buitfuh bad ka khwan myntoi katba u Briew pat u im hok im shida shibeit shilynti.

Ha kawai ka sngi u Briew u kut jingmut ban leit shyrti lyngkha ban thung shriew thung krai thung hadem khnang ban kyrshan ia la ka jingim Shuwa ban thung u Myrsiang u wan paw phngoit ha lyngkha, "Wa i um, " ong u Myrsiang, "ka lyngkha jong phi te kaba kat ka lyngkha shisha : phi mut ban thung shriew ne ! " leh mynleh kylli lyngngoh u Myrsiang, ' Hooid um," jubab syiang u Briew. "Kat ka jingtip jongnga," ong u Myrsiang," ka shriew kam ju bha khlem da phon shuwa la ka haduh ban da

ih bha." "Phi ong kumta um," kren lyngngoh u briew, "Kata te ka buit kaba thymmai shisha." "Namar nga iohsngew la kane na ki riew tymmen," kren skhem U Myrsiang, "Ia katta ruh pyrshang kein um."

U briew u liat lor ha ki kyntien balla U Myrsiang. U bet tang u krai bad u wan rah noh la ki shriew sha iing ban phon. Ynda ki la ih bha u kit ia ki sha lyngkha bad u sngewkmen ba u Umsiang ula don lypa hangta. "Nga ruh ngan iarap tih thliew lem ia phi," tyrwa sbun u Myrsiang bad baroh arngut ki trei thop baroh shisngi. Ynda la dei ka por ban leit ki ia khlad ia ka jong ka jong ka lynti.

Tang shu khlait ka khmat u Briew, u Myrsiang u rkhie sahuh da kaba kmen. U leit sha lyngkha bad u sei khait ia ki shriew shet bad u thung plie da ki shriew ruman. U bam ia ki baroh haduh ban da pyrkhing triang.

Hadien shibnai u Briew u wan peit ia ka lyngkha. U kmen bad phylla eh ban iohi ba ki shriew jongu ki la sei lung bha. "De, ka buit i um te kat ka buit shisha, " u kren phuhmat weibriew weibriew; namar um tip ba kita ki dei ki 'riewrunam; katba ha kyndong ha kyndong u Myrsiang u rkhie lapler iapang ia ka jingbieit jongu.

Ynda la dei ka por ot u ioh bun phewkit u krai. U kmen shuh shuh ban iohi ba imat kawei kawei ka shriew kan dap shikhoh. Hynrei ynda ula shet u lap ba ka daitbuit haduh bym lah kynthah.

"La shet u Myrsiang khun ka 'pap," ong u briew. Mynta u lap ba kine ki dei ki 'riewruman ym ki 'riewbam. Ki paralok parajor ynda ki tip kumno u Myrsiang u phon ia u, ki rkhie lapler ki rkhie iapang.

U Nongrep ula sat sia hynrei um pynpaw ei ei U pynlut por bun bun sngi ban wad ia ki lynti myrsiang. Khatduh u lap ngon ia ki lynti rieh lynti kyndong jong u. U pynap da u bsiat bad tang hapdeng katto katne sngi u Myrsiang u ngat doi-li-doi na ka kjat kumba sdien phasi khongpong.

Ynda u briew u leit hadien shitaiew u lap ba une u Myrsieng ula ngat. "Ngan pjer ia me," byrngem u briew : "me la thok ia nga la biang hynrei mynta ngan pynkut thoi ia ka mynsiem jong me. "U Myrsiang u panmap katiah katiai, hynrei u briew um map shuh. U woh sa uwei u ksai na ka ryndang bad u ieh hangto ba un lap suki ha ka jingkordit.

———

XII. Ka Thohblei

Ki riewtymmen ki ong, "Haba ka met pyut ka don hangta ki pukni ki ia lum." Kumjuh ruh haba ka jingshai ka don ki nlangthangdoh ki la tur. Bad hangno hangno ba don ka spah ki bynriew ki ia tuid.

Ka Hat Phali hyndai ka long ka pdeng jong ka khali ka pateng hapdeng ka them Ri War bad ka thor Bangal. Ki briew na Ri Lum bad Ri Thor ki laboi lymbung hangne ban wad la ka bok, ka rwiang ka nusib. Ka Phali ka long ruh ka pdeng jong ka synshar ka khadar long ka Hima Shella ha kaba ki khraw jableng bad ki simpah simkaro ki la pynpaw la ki buit ki sap ban kamai jakpoh. Wat la hapdeng kat kata ka dud bad ka ngap, dang don hi ki duk ki suk bad ki kyndoi jakpoh.

Uwei uba kum kita u dei U Bon na Shala. La u trei shitom katno katno ruh dang lah hi ka dungkura u khaw. Marwei u diaw bad u pustal hynrei yn leh shuh kumno haba la la pan la ka nusib. Ka duk ka kyrduh ka behthong la u kum u khla ka dnglem : namar kat kaba u trei ka kylla lleng. Ba kumta u pisa u lynga kum u tdem hapoh u bun jong ki jingpyrkhat.

Ha kawei ka sngi ka tnga jongu ka leit sum ha jaka sum kynthei ha Umsiej. Hamar ba ka dang sdang shut ka met ka wan poi ngong ka tnga U Sainpyniar ka Hima Shella ryngkat ki shakri shakor

dkhar. Kane ka briew ka long kaba meng haduh katta katta bad kam kwah ban don mano mano hapoh kut-sum haba ka sum ma ka. Ka hukum la ki shakri shakor ban bah kat kiba don hapoh. Ka tnga u Bon kala hap ban mih noh shiteng bad wanphet iamrem sha la ling ryngkat ka dohnud ka ba palt bad ba thr ang. Ka kut jingmut ba katba ka dangim kan wad ka kput kylliang.

U tnga jongka u wanphai na lyngkha ynda la dum kumba ju long: ryngkat ka thait ka jrem bad ka thngan hynrei kam al lad ia u tang ban shong thait ne niat syep ha lyniar. Kumta kumta hi ka mai ka tim ia u khlen shongthait haduh ba U Bon u la lyngngoh balei ba ka leh sang ia u kumta U kylli ia ka daw bad ka ruh ka iathuh kumba ka long. "Bon, wat la nga leit bad nga suk nga sain wat hapdeng ka jingduk jingkyrduh katne; hynrei nga la kut jingmut ban ia bidai noh bad phi lymda phi long sainpyniar ka hima Sheila.

"Phi lamwir ne!" kren lyngngoh U Bon. "La nga lamwir ne nga biang," kem ktien ka tnga, "ia kaba nga la mut nga la mut bad pynblang kloi ia kaba nga kwah." U Bon u shu leng ha ka lyngngoh lyngngain bad um tip shuh kumno un leh. U lynga u pisa bad u dem shi dem ial pyrkhat kumno un leh bad kane ka jingkwah bieit jong ka tnga jong u. Kumta kumta hi u kut jingmut ban leit kylla pukir noh.

Ha kawei ka miet katba u dang th'ah ha tharia la wanpaw kawei ka samla kaba bhabriew haduh katta katta. U Bon u khie joit na ba thiah. "Phi dei i ei, nangno phi wan bad shano phin leit ?" u kylli da ka ktien kaba don akor. "Bon, nga wan khnang ban iarap ia phi. Nga iohi ia ka jinglynga mynsiem kaba teh ba khum ia phi bad mynta nga wan ban loit la kita ki jingteh jingkhum baroh na ka dohnud jongphi." U Bon u shu peit lyngngoh sha ka da kaba sngewsynei la lade bad nangta u sdang ban iathuh la kiei kiei baroh kiba la jia ha ka ka jingim jongu. Kane ka samla ka shahshkor ia ki jingiathuh jong u baroh bad nangta ka ong, "Bon, nga tip ia kita baroh bad naduh mynta phim dei shuh ban khuslai. Ngan ai ha phi ym tang la ka jingstad nia jutang hynrei la ka bor ban peit nusib bad ka bor ban iathuh lypa ia kiei kiei ki ban sa jia," bad ka jah noh artad jar.

Hadien katto katne sngi la bna haw ba ka khun U Duwakdar Jyrkha ka jah noh ki knadu ksiar bad u kynjri ksiar ha ka por ba ka leit sum ha Umsiej. La ki pyrshang ban wad katno katno ruh kim lap. Ki nongshat nongkhein bad ki nongleh jadu myntor ki a wan na ki sawlyer hynrei kim lap satia. Khatduh U Jyrkha u phah briew ban leit kylli na u Bon la u lah ne em ban iathuh hangno kine ki tiar ki don. Khlem jingwit bad jingkah U Bon u iathuh ba kine ki tiar ki don ha trai jong u kdait harud jong ka jaka sum bala tap bha khop ia ki da ki

niut. Ia kane ka khubor la wanrah sha u Jyrkha bad shisyndon ki nongleit wad ki lap ia ki kumba la bthah U Bon. Kane kala pynsngewbha eh ia U Jyrkha bad ka nam jong u Bon kala phriang kylleng.

Shen hadien kane kala don ka jingjia kaba sngewsih ha iing U Bor Duwakdar. Ki nongtuh ki la tuh kumba sar ploin na iing U Bor. Mar mar kumta hi U Bor u la phah khot ia U Bon. "Kine ki nongtuh bad ki tiar ki tar baroh ki don mynta ha krem Usdei. Khreh mynta ka miet Sawphew ngut ki rangbah kiengwait kiengstieh ban kerkut mynmiet la kane ka krem. Bad ia kane ka jingong jong nga ym bit ban jaw hano hano ruh." U Bor shimiet shimiet u khreh bad jrain ki kerkut ia ka Usdei. Ki nongtuh ha kata ka por ki dang iohthiah bad kim knmih lynti ei ei ban don ba tip ba ki don hangta. Ki briew ki jong U Bor ki kem ia ki nongtuh bad ki wanrah biang ia ki mar ki mata baroh ba la tuh. Ka nam jong u Bon ka la phriang kylleng. Kum ka jingsngewnguh U Bor u ai buskit ia u 23 pen u sbai, shiphew tula ka ksiar bad bun eh ka rupa.

Mynta u Bon u la sdang riewspah bad kael kael baroh kaba u trei ka longkam Nalor nangta, u paw pyrthei ruh ba u long u briew uba sian, baproh ba don nia bad ba iohi jngai. U paw shibun eh ha ki durbar sorbar bad baroh ki briew ki ieit ki burom ia u. Ki Duwakdar ynda ki iohi ia kane, ki iasyllok bad ki rangbah jong ka durbar bad ki lakut ban pynwai noh ia ka jinglong sainpyniar uba rim bad ban

thung plie ha ka jaka jongu da U Bon. Ka tnga jong u kala sngewkmen eh ban tip ba u Bon ula poi shaduh kane ka kyrdan. "Mynta ka dei ka kyntl jongnga," ka kyriat bniat, " ban ioh ka kput kaba donburom."

Ha kawei ka sngi kala mang thik ha ka por ba ka tnga u Sainpyniar rim ka dang don ha kutsum; ka bad ki shakri shakor bran ki mih na iing ban leit sha kutsum. Tang shu poi hapoh, ka tnga U Bon da kaba rkhie rymmuin ka ong "Mynta kala dei ka pali jongnga ban sum bad ngam sngewtynnad ban don mano mano ha ka por ba nga sum." Ka tnga jong u Sainpyniar rim mynta ka sngewthuh la la ka iingbakla. Jop sjop ka hap ban shim la la ki tiar ki tar bad mih shabar ka kutsum: katba ka tnga jong U Bon ka da sngewhun mynsiem hi jrut ba kala ioh ban pynhiar kput kylliang da kaba donburom.

Kiwei pat ki Kot da ujuh U Nongthoh :—

1. Ka Jitlakhai.
2. Na kpep U Sohpetbneng.
3. Ka Panjira Ksiar.
4. Ka Mamla.
5. Tang ka Jingainguh thang.
6. Na Ki Tnum Sop - pring U 7 Trep.
7. Ka Sainpyrkhat Synshar Khadar U Khasi.
8. Primary Education in the United Khasi & Jaintia Hills : Its Socio - cultural roots and Early history.
9. Ki Siejkhongpong bad ki Sairupa.
10. U ba Bah la ka Khia ka Shon (Drama)
11. Ka Thud Tam (Drama)
12. Ki Khana Nonglymmen Na ki Sawiyer Ka Ri Khasi — Book I.

La shon ha Shandora Press, Khasi National Durbar
(Ground floor) Mawkhar Main Road, Shillong - 2
Ph. 242237 (Press) 243234 (Office), 229110 (Res).